

KULTÚRA

ROČNÍK XVIII. – č. 21

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

16. DECEMBRA 2015

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Evanjelista svätý Lukáš, o ktorom staré ústne podanie hovorí, že bol maliar, v adventnom evanjeliu vymaľoval jeden krásny obraz. Po ňom ho vlastnými prostriedkami maľovalo nespočet iných maliarov. Zvestovanie Márii anjelom Gabrielom je bezpochyby najčastejšie zobrazenie svätej Panny (por. Lk 1, 26 -38).

Uvedomujem si, že nad tým, čo svätopisec rozpovedal, sa dnes mnohí pozastavia. Niektorí z nich kritickým rozumom, skepsou, úškľabkom... Podľa postupov vedeckého bádania budú chcieť zistiť, čo sa vskutku udialo. Pritom sa stáva, že mráz chladného rozumu v nich znivočí všetku schopnosť vnímať srdcom, hľadieť očami viery a prijať aj tajomstvo, vždy keď ho evanjelium jednoznačne zvestuje.

Evanjelista Lukáš nechce byť de-
jepiscom podľa dnešného chápania. Je jednoducho evanjelistom, t. j. ohlasovateľom blahozvestí. V uvedenej

RUDOLF MASLÁK

rozprave chce čosi zvestovať. Adresátom podáva svoju predstavu, ako Boh konal na človeku, ktorého si vyvolil k jedinečnej úlohe. Ako konal na Panne z Nazaretu a ako ona odpovedala na Božie vyvolenie. Necháva sa pritom unášať len vlastnou fantáziou? Ani zďaleka! Jeho meno „Lukáš“ je gréckeho pôvodu. Vo svojom živote sa pohyboval vo vtedajšom gréckom, helenistickom prostredí. Avšak duchovným rozpolžením, myslením a cítením je tento zbožný muž pevne zakorenený v duchovnom svete vyvoleného Božieho ľudu, vo Svätých pís-
mach Starého zákona. Pozná ich veľmi dobre. Pozná aj Božie voľby. Odtiaľ vie: kto je Boh, aký je Boh a ako koná na človeku. Vie, že keď v dejinách spásy povolával všetkých mužov a ženy národa, neraz ich poveril nadľudskými úlohami. Z ich príkladu získal jednoznačné presvedčenie. Lukášovi je bezpochyby zrejme: Boh je všemohúci! Podľa toho podrobnejšie vymaľúva udalosť, ktorá sa odohrala v Nazarete. Ohlasuje veľké pravdy: nekonečnú, suverénnu Božiu moc a jeho milosrdné konanie; vieru a hlbokú úctu pred Bohom nekonečne veľkým a svätým. Opisuje vŕcnu odanosť, pokoru a poslušnosť voči Bohu a jeho vôli u tej, ktorú si Boh vyvolil a teraz priberá do svojho plánu - spasiť svet. Do rozprávačského materiálu vkladá najpodstatnejšie. Poučenie o tom, ako sa Ježiš počal v lone Matky; ako Syn Boží vstúpil do nášho ľudského života.

Sledujme zblížša jeho ohlasovanie. Priblíži nám vianočné tajomstvo i postavu Ježišovej matky Márie.

Ludovít Fulla: Zvestovanie

Božia vôľa

„Boh poslal anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret, k panne, zasnúbenej mužovi z rodu Dávidovho, menom Jozef. A meno panny bolo Mária“ (Lk 1,26). V Starom Zákone sú častejšie prípady, keď Boh vyslal k ľuďom svojho posla, anjela.

Slovo „anjel“, gréckeho pôvodu, neznamená nič iné ako posol, vyslanec. Boh ho však poslal vždy na dajaké významné miesto a k významným osobnostiam. Teraz ho posla

do bezvýznamného mestečka Nazaret. Leží na okraji galilejskej krajiny, ďaleko od svätého mesta Jeruzalema. Posla ho k mladej dievčine, o ktorej vo veľkom svete nikto nič nevie. Pri všetkej úcte: v ušiach zbožného Izraelitu zrejme muselo všetko znieť ako dačo Boha nedostojné. Boh necháva bokom ľudí, urodzených a mocných pred svetom, ignoruje ich. Hej, v istom zmysle ich zhadzuje z trónu moci a slávy. Skláňa sa k človeku, ktorý je

pred svetom malým a poníženým! Podľa evanjelistu Mária sama zaspieva pri svojej návšteve u Elizabety (por. Lk 1, 39 - 45). Ona, židovské skromné dievča, je teraz zástupcom, predstaviteľom Božieho ľudu. Teda už nie tí tam v Jeruzaleme, ktorí sa za takých považujú. Skrze ňu chce teraz Boh konať na svojom ľude. Anjel pozdravil Máriu v helenistickom svete vtedy obvyklým pozdravom: „Chairé“, „Bud' pozdravená“. Potom ju však oslo-

vuje prívlastkom: „omilostená“. Sám ďalej vysvetlí svoje oslovenie: „... našla si milosť u Boha“ (Lk 1, 30). Povedzme našou rečou, že pôvodný grécky význam slova znamená: Boh obrátil práve k tebe svoj zrak, našiel v tebe zaľúbenie, priam sa zamiloval do tvojej duše...! Boh ťa vo svojej priazni a láske obdaril, naplnil tvoju dušu svojimi darmi, si plná jeho milostivých darov...! A hneď ďalšie oslovenie: „Boh, Pán, je s tebou“ (Lk 1, 28). Tieto slová už raz anjel, Boží posol, povedal sudcovi Gedeónovi a pritom mu zveril úlohu: „Pán s tebou, udatný hrdina!... Choď s touto svojou silou a vyslobod' Izrael z ruky Madánčanov! Posielam ťa!“ (Sdc 6, 12. 14). Teraz aj Márii anjel tými slovami naznačuje jej veľké poslanie a dáva prísľub: Boh, Pán, bude s tebou, bude ti vo všetkom konaní blízky. Práve teba si Boh vyvolil! Mária sa zadivila nad anjelovými osloveniami, priam ju zmiatli; vo svojom vnútri začala premýšľať nad tým, čo znamenajú. Anjel ju upokojuje: „Neboj sa Mária“. Hneď jej dáva na vedomie jej predučené: „Počneš vo svojom lone a porodíš syna. Dáš mu meno Ježiš“ (Lk 1, 30 - 31). Boží posol ho pomenúva veľkými prívlastkami. On bude ten, na ktorého duchovným zrakom hľadeli všetci veľkí proroci národa. Božiemu ľudu oddávna prisľúbený, od stáročí očakávaný Mesiáš. Mária sa oprávnené pýta: „Ako sa to stane, keď ešte nespolužívam so ženíchom. Bola zasnúbená Jozefovi a pred Zákonom už jeho manželkou. Podľa židovského zvyku si ju jej snúbenec vezme k sebe až po istom čase, po roku-dvoch. Anjel Gabriel má však naporúdzi iné, mimoriadne riešenie: „Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatiení“ (Lk 1, 34). Sme pri ústrednej výpovedi celej rozpravy. Dieťa, ktoré sa zrodí v Máriinom lone, povstane priamo Božím zásahom. Bude novým Božím stvorením. Nové stvoriťské dielo Božieho Ducha.

Práve toho Božieho Ducha, o ktorom prvý riadok Svätého písma tvrdí, že sa pred počiatkom sveta vznášal nad vodami, nad pôvodnou prázdnotou, nad počiatočným ničím (por. Gen. 1,1)! Ježiš sa stal človekom v lone matky nie ľudským konaním, lež osobitným stvoriťským činom Božím. On nebude synom istého muža, lež priamo a bezprostredne Synom Božím...A narodí sa z matky - panny!

Prečo je nám, dnešným, ťažko prijať uvedené zvestovanie?

(Pokračovanie na 2. strane)

A sme na konci XVIII. ročníka Kultúry. Pomaly sa budeme obzerať späť za dvomi desaťročiami časopisu, ale aj nášho národa, Európy, kresťanstva. Žili sme a žijeme s nimi v nádeji, že aspoň piesočnou odrobinou prispievame k ich vône, chuti, atmosfére. Ak nie, sme a budeme aspoň svedkami aktuálnych dejov. Naším cieľom nie je a nikdy nebolo vybiť energiu na každodenných udalostiach. Chceli sme sa vždy pokúsiť o zachytenie súvislostí, o pohľad z odstupu, aj keď rozumovo a citovo hlboko zúčast-

nierstva, ale iba porážku jedného z jeho centier a jednej z jeho foriem. Vidíme neustále pokusy preformátovať človeka tak, aby sa vyzliekol z etnickej, kultúrnej a náboženskej identity a stal sa objektom obchodníkov s tovarmi, ba sám sa stal tovarom.

Byž otrokom v súčasnom svete neznamená nosiť okovy. Otrokom dokonca nemusíme byť ani oštipovaní, ako sa mnohí obávajú. Zotročuje nás čosi úplne iné - ľahostajnosť k potrebe zaujímať sa, kto sme, odkiaľ pochádzame a kam smerujeme. Až so stratou záujmu o tieto otázky stávame sa vazalmi

Všetko sa len začína

TEODOR KRIŽKA

nený na všetkom, čo nás obklopuje. Nemali sme ambíciu provokovať, dráždiť, vyvolávať polemiky, skôr reflektovať a hľadať odpovede. Boli sme a zostaneme priestorom, kde sa vždy bude dať slobodne rozprávať o zmysle kresťanstva, ale aj o jeho existencii v kontexte času a o zápase o jeho kontinuitu. Mala by totiž zaujímať každého, kto sa nechce stratiť v dejinách ako amorfná kôpka kostí a mäsa, tvarovaná účelovými médiami ako plastelína.

Či si to totiž uvedomujeme, alebo nie, informácie človeka ovplyvňujú. Formujú ho, či s nimi súhlasí, alebo si po ich prečítaní myslí opak. Práve na tom opaku je založená súčasná žurnalistika. Na provokácii odporu, hnevu, keď sa vybičovaniu nervovou sústavou možno dostať hlbšie do ľudského podvedomia ako prívratnosťou a porozumením. Film, reklama, literatúra, všetko, čo potrebuje záujem človeka, pretože záujem znamená zisk, ráta s tým, že človek vždy znova a znova podľahne zvedavosti a nechá sa šokovať, aj keď vo výsledku zostane podvedený a prázdny. A chudobnejší nielen o pekné emócie, ale aj o peniaze.

V konkurencii s touto praxou je ťažké obstáť. Nechceli sme a nemôžeme písať zavádzajúci či dehonestujúci titulok, aby sme pritiahli pozornosť, pretože už vopred nerátame s takýmto typom čitateľa. Stáli sme vždy o človeka rozvážneho, pokojného, so schopnosťou analyzovať udalosti a nachádzať východiská. O človeka, ktorému múdrosť otvára cestu k vnútornej slobode od manipulácii a konzumu.

Rok 2015 bol plný napätia a jeho záver neústi k rozuzleniu. Naopak, zdá sa, že nasledujúci rok bude ešte dramatickejší.

Prežívame, zdá sa, zmenu epoch, keď sa rúcajú možnosti blahobytu a nekonečného užívania si ako náhradného programu za urputné hľadanie odpovedí na otázky o zmysle života.

Už dávno nám bolo jasné, že nenastupuje čas dúhových farieb, aj keď tak vehementne nám nimi pred očami mávajú sexuálne menšiny. Varovali sme, že nijaký vstup do EÚ a NATO neprinesie ani nám, ani svetu mier, naopak, donúti nás znova si umelo vybrať, kto je priateľ a kto nepriateľ, často úplne proti vlastnej vôli. Dávno sme totiž pochopili, že pád komunizmu neznamená porážku sociálneho inžin-

ierstva, ale iba porážku jedného z jeho centier a jednej z jeho foriem. Vidíme neustále pokusy preformátovať človeka tak, aby sa vyzliekol z etnickej, kultúrnej a náboženskej identity a stal sa objektom obchodníkov s tovarmi, ba sám sa stal tovarom.

Byž otrokom v súčasnom svete neznamená nosiť okovy. Otrokom dokonca nemusíme byť ani oštipovaní, ako sa mnohí obávajú. Zotročuje nás čosi úplne iné - ľahostajnosť k potrebe zaujímať sa, kto sme, odkiaľ pochádzame a kam smerujeme. Až so stratou záujmu o tieto otázky stávame sa vazalmi

tých, ktorí si ponechali právo na skutočné vzdelanie, a nie na sústavne klesajúcu úroveň historickej reflexie. Lebo naozaj nastal čas, keď právo na pravdu si treba namáhavo obhájiť. Za pravdou treba podstúpiť cestu Labyrinthom, na konci ktorého čaká Minotaurus. Kto si so sebou nezobral Ariadninu niť Božieho slova, kto cestou neodvíja kľbko pravdy obsiahnutej v Evanjeliu, určite stratí orientáciu.

Vojny sa nikdy nestávajú zo dňa na deň, ako nás to učí dejepis. K vojnám nedochádza preto, že niekde niekto niekoho zastrelil, niečo podpálil alebo nebudaj niekoho urazil. Vojny sa plánujú a dlhodobo pripravujú. A ich cieľ nebýva mravný. Mravnosťou sa agresivita iba maskuje, resp. ide o imitáciu mravnosti, keď agresor starostlivo heroizuje vlastné postoje ako výsledok cnosti a stanoviská protivníka naopak označí za prekážku, limit, brzdu rozvoja.

Takto sa v Európe stal nepriateľom katolicizmu a všetky vojny, vzbury, revolúcie smerovali k jeho potlačeniu. A takto sa nepriateľom stala i ortodoxia. Preto západný svet priviera oči nad vyčinením tzv. islamistov, čo sú iba žoldnieri, ktorí pod čiernou zástavou vymazávajú z mapy najstaršie dejiny kresťanstva.

Písali sme to mnohokrát a znova to zopakujeme, Tretia svetová vojna sa dala zastaviť v zárodku, pri útoku na Juhosláviu. Žiaľ, nebolo dosť chrbrosti, morálky, vôle a možno ani síl. Odvtedy sme svedkami sústavného posúvania vplyvu a zbraňových systémov čo najbližšie k Rusku a naopak, k nepretržitému pokusu rozvrátiť ho zvnútra, ako sa to poľahky podarilo na Ukrajine. Strašiak obnovy Sovietskeho zväzu má byť dostatočnou zámenkou na zatiahnutie Ruska do konfliktu na Blízkom a Strednom Východe, ako pozorujeme v týchto týždňoch, keď sa Turecko vyhráza otvorením bojov v Azerbajdžane o Náhorný Karabach.

Pivným kibicom sa zdá, že to všetko sa nás netýka alebo týka málo. Nie, to všetko môže napomôcť rastúcej šialenosti, ktorá vyústi do okamžitého útoku proti Rusku tisícami okrídlených rakiet v nádeji, že kapituluje a premení sa na hračku v rukách víťaza.

Také prosté to však určite nebude, ako sa o tom presvedčil doteraz každý, komu sa zažiadalo tiahnuť na východ.

Zdá sa, že nielen jednotlivci, ale aj národy, kultúry a náboženstvá majú svoju intimnú sféru, svoje pravidlá a tradície. Stačí ich redukovat', a tieto spoločenstvá zanikajú. Stráca sa autorita, dochádza k neúcte voči zákonom, k anarchii - a koncu.

Bude to naša vina...

Platí to pre štáty, ale aj náboženské spoločenstvá.

Zárodky Izraela už od Abraháma, od Jozefa určite, boli vedome menšinovou a nevyhnutne sebakritickou skupinkou uprostred veľkých kultúr. Starohebrejské rodiny ohrozoval hlad, sucho a v nemalej miere aj bezdetnosť. V tvrdých a nie tak dávných časoch obzvlášť u nomádov platilo: kto nemá deti vychovávané k poslušnosti a rešpektu, toho potomkovia nezapustia korene, neprežijú medzi ostatnými a skôr či neskôr zaniknú.

Rímska ríša, tento asi prvý ako-tak úspešný pokus o globálnu civilizáciu, zanikla, keď sa prestali dodržiavať zákony, morálka sa stala relatívna a stratila sa úcta k rodine a vlastným tradíciám.

Islam je tiež pokusom o jednotnú a globálnu civilizáciu, ale už v koreňoch mal problém - delil ľudí na kategórie a od počiatku považoval morálku za ľubovoľnú a relatívnu. Zdá sa vám to pri jeho prísnych zásadách a neústupnosti nepravdivé? Mohamed dal voľný priestor ľudským pudom. Zaviedol nerovnosť mužov a žien zo zákona, povolil násilie v záujme celku a poprel nevyhnutnosť kompromisov a odpúšťania. Ak ich aj povolil, tak len ako pokrytecké metódy v záujme ďalšieho posil-

ňovania brachiálnej a jednotnej moci. Tu väzia, napriek počiatocným úspechom islamu, aj predpoklady jeho rozpadu, zaostávania a vzájomného vraždenia.

Hovorí sa, že hlúpy človek sa učí na vlastnej koži a múdry sa poučí zo zlého a omylného konania iných. Nási-

lie mužov na ženách a násilie medzi kultúrami, národmi a náboženstvami môže niečo presadiť na určitý čas. Konce však bývajú smutné.

Nech je aj pre nás memento, že stačí trochu zošikmená plocha, malé nerešpektovanie jasných a trvalých zákonov a všetko pôjde skôr či neskôr - a celkom nevyhnutne - dolu vodou. Dochádza k samospádu, ktorý sa zrýchľuje až k zániku... Milosrdenstvo a tolerancia naozaj neznačia neporiadok a stratu disciplíny a zákonnosti. Ani Ježišovo spoločenstvo nebolo anarchické. On sám určoval priority a zavádzal zásady a organizáciu, ktorou sa malo jeho spoločenstvo v budúcnosti riadiť.

Nemôžeme vzdorovať násilium, ak si nebudeme pestovať svoje zásady, charakter a schopnosť odolávať zlu. Je možné, že zlo je nevyhnutné a vyplýva z našej nedokonalosti a slabosti, ale to neznačí, že máme takéto vlastnosti podporovať a chrániť. Odpúšťať treba. Aj milosrdní však môžeme byť, ak máme silu a rešpekt, aby sme toto milosrdenstvo realizovali a presadili v dostatočnom meradle. Inak sa nám náš svet rozsype kvôli našim nekoordinovaným, bezhlavým a nedisciplinovaným pohybom...

VLADO GREGOR

Božia vôľa

(Pokračovanie z 1. strany)

Dôvodom je často predovšetkým mylná predstava o svete v jeho pomere k Bohu. Nejednen súčasník si myslí: Boh raz stvoril tento náš svet, prírodu, človeka. Potom „zabuchol za sebou dvere ... Ponechal svoje stvorenie „napospas osudu“, jeho vlastným zákonom a silám. Akosi sa nám protiví myšlienka, že by nekonečný Boh opätovne zasahoval do diania sveta. Dokonca, že priamo pôsobí na ducha človeka, na jeho celkom osobitné stvorenie. Zdá sa byť nedôstojné Boha, aby sa vmiešaval do hmoty, do nášho ľudského tela. Vyvstáva však otázka, príp. otázky: Kto je Boh? Aký je Boh? Nie je Všemohúci? Nepriznáva sa k svojmu stvoreniu? Nie je mu stále blízky? Nemiluje ho? Aj dnes? Aj teraz? Ak nie, aký je to potom Boh?

Ak prijmem ústredné tajomstvo, ktoré Advent zvestuje, doznam: Áno, Boh koná! Koná skutočne, opravdivo vo všetkom svojom stvorení - i na hmotnej prírode, i na ľudskom tele!

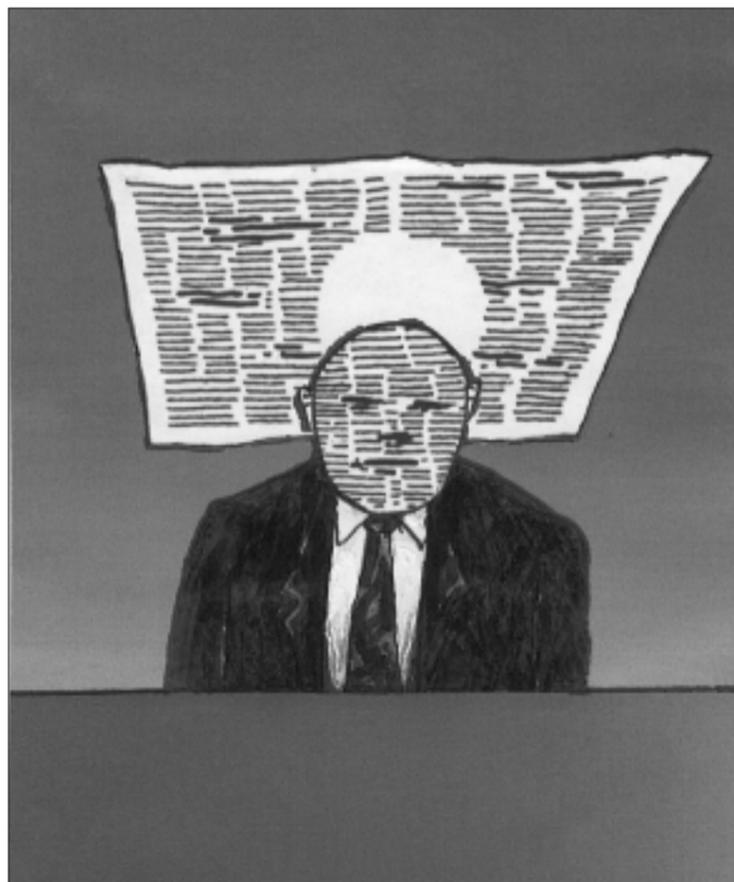
Boh priamo konal i na tele Máriinom! Evanjelista ešte poukazuje ako odpovedala na Božie konanie, na poslanie, ktoré jej Boh určuje: „Som, chcem byť Pánovou služobnicou. Nech sa so mnou stane, čo si Boh žiada“. Úplná odovzdanosť!

Nejednen z nás pozná dôverne Máriinu odpoveď. Opakujeme ju často v modlitbe. Nahliadnime každý raz, koľko vrúcnej úcty k Bohu, Najvyššiemu, je v jej slovách! Koľko viery i dôvery v Boha, a koľko ochoty bez výhrad plniť v poníženej poslušnosti Jeho vôľu.

Toto nám ohlasuje Evanjelista Lukáš vo svojom obraze. Namaľujme si ho aj my do duše, do pamäti! Nech nás sprevádza v dňoch adventného obdobia, ktoré sú aj Adventom Máriinym, jej radostným očakávaním. Teológ inkarnácie, svätý Bernard z Clairvaux (1090 - 1153), učiteľ Cirkvi, zanechal vo svojom duchovnom odkaze krásnu prosbu. V adventnom čase milosti sa spolu s ním obraciame k Panne Márii: „Počula si, Panna, počneš a porodíš; počula si, že nie z muža, ale z Ducha Svätého. Anjel čaká na odpoveď, lebo sa musí vrátiť k Bohu, ktorý ho poslal. Aj my, Pani, čakáme na slovo zľutovania. My, na ktorých dolieha výrok odsúdenia. Hľa, ponúka sa ti cena nášho vykúpenia; len čo dáš súhlas, budeme oslobodení. Všetkých nás stvorilo večné Božie slovo, a hľa, umierame; tvoja krátka odpoveď nás obnoví a vrátíme sa k životu. Prosí ťa o ňu, láska Panna, poľutovaniashodný Adam, vyhnaný so svojím úbohým potomstvom z raja; prosí ťa o ňu Abrahám i Dávid. Vrucne po nej túžia všetci ostatní svätí otcovia, tvoji otcovia, lebo aj oni bývajú v kraji tône a smrti; čaká na ňu celý svet, kľáčiac pri tvojich nohách ...“ (v Chválach Panny a Matky).

RUDOLF MASLÁK

Kultúra č. 1/2016 vyjde s dátumom 13. január 2016

Kresba: Andrej Mišanek

Na pokyn zodpovedných cirkevných úradov by sa od konca augusta 2015 nemali vydávať nijaké správy o zjaveniach v Medžugorí a vizionári by nemali poskytovať nijaké rozhovory. Celá záležitosť sa nachádza v štádiu dramatického očakávania vyhlásenia oficiálneho postoja Sv. Stolice k udalostiam, ktoré tam prebiehajú od roku 1981. Počas návratu z apoštolskej návštevy v Sarajeve (6. júna 2015) novinári na palube lietadla položili Sv. Otcovi otázku, ako stojí vec Medžugoria. Pápež im odpovedal: „Čo sa týka otázky Medžugoria, pápež Benedikt XVI ustanovil komisiu pod vedením kardinála Camilla Ruiniho. Okrem kardinála boli v komisii aj ďalší kardináli, teológovia a špecialisti. Títo vec preskúmali a nedávno kardinál Ruini mi predložil výsledok, ktorý po mnohých rokoch úsilia vypracovali - pracovali na ňom hádam aj tri alebo štyri roky. Vykonalí peknú prácu, naozaj peknú prácu... Stojíme v blízkosti konečného rozhodnutia. Výsledky budú potom poskytnuté verejnosti. Momentálne sa robí iba to, že dávame smernice biskupom v zmysle rozhodnutia, ktoré bude vynesené.“

Ale prv než sa budeme zaoberať týmto očakávaným rozhodnutím, ktoré bude milníkom v dejinách Medžugoria, treba si v krátkosti pripomenúť dve dôležité súvislosti, 1. aké je stanovisko Cirkvi k zjaveniam vo všeobecnosti a 2. aké postavenie majú udalosti v Medžugorí v rámci mariánskych zjavení.

1. K otázke tzv. súkromných zjavení sa Katolícka cirkev naposledy vyjadrila vo vieroučnej konštitúcii II. vatikánskeho koncilu Dei Verbum. Tam sa hovorí: „Ježiš Kristus... dokona dielo spasenia, ktoré mu dal vykonať Otec... On uskutočňuje a tým aj završuje zjavenie a potvrdzuje ho Božím svedectvom; totiž, že Boh je medzi nami, aby nás oslobodil z tmy hriechu a smrti a aby nás vzkriesil k večnému životu. Preto kresťanský poriadok spásy (oconomia christiana) ako nová a konečná zmluva, sa nikdy nepomíne a nemá sa už očakávať nijaké nové verejné zjavenie pred slávnym príchodom Pána Ježiša Krista (porov. 1Tim 6,14 a Tit 2,13).“

Tieto slová treba chápať tak, že zjavenie už bolo završené, ale jeho obsah nie je plne rozvinutý. Jeho rozvíjanie prebieha aj v našom veku. A k rozvinutiu tohto završeného zjavenia napomáhajú aj súkromné zjavenia, totiž tie, ktoré sa odohrali po Ježišovom nanebovstúpení a boli uznané cirkevnou autoritou.

Toto sa vzťahuje aj na početné mariánske zjavenia. Ony nič nepridávajú, ani nijako nevylepšujú Kristovo zjavenie, ale pomáhajú nám, aby sme ho lepšie pochopili a hlbšie žili v danom dejinnom období, aby sme sa vedeli lepšie orientovať v časoch spoločenskej alebo náboženskej krízy.

Jedným z problémov je však to, že tých mariánskych zjavení je ozaj mnoho a to dáva vznik určitému skepticizmu. Len v 20. storočí bolo zaznamenaných asi 400 zjavení Panny Márie. Z nich Cirkev priznala vierohodnosť (constat de supernaturalitate) iba deviatim. Sú to: Fatima (Portugalsko), Beauraing a Banneux (Belgicko), Zeitun (Egypt), Akita (Japonsko), Kibeho (Rwanda, Afrika), Betania (Venezuela), Cuapa (Nicaragua), San Nicolas (Argentína), Damask (Sýria). Vierohodnosť týchto deviatich zjavení ne-

znamena však, že tie ostatné nie sú vierohodné. Mnohé z nich iba čakajú na svoje uznanie, pretože Cirkev v týchto veciach postupuje opatrne a pomaly: v prípade mariánskej svätyně v Laus v južnom Francúzsku, kde sa Panna Mária zjavovala dominikánskej terciárke Benedikte Rencurelovej (Benoit Renculer) v rokoch 1667 - 1718. Cirkev uznala tieto zjavenia za autentické až v máji 2008, teda 290 rokov smrti vizionárky. Prísne a dôkladne skúma životy a charakter vizionárov a okolnosti, za ktorých sa zjavenia odohrali. Toto je veľmi potrebné, pretože na každé autentické zjavenie pripadá 5-10 falošných zjavení, kde niektorí ľudia majú znanie, alebo si vymýšľajú, že mali videnie, alebo počuli ta-

domnes. Marija, Vicka a Ivan ju vidia každý deň popoludní o 6.40 hod. Mirjana, Ivanka a Jakov iba raz v roku. Panna Mária im odovzdáva posolstvá, ktorých bežným obsahom je modlitba, pokoj, viera, obrátenie a pod. Okrem toho im odovzdala 10 tajomstiev, ktoré majú byť zverejnené potom, keď zjavenia prestanú.

Správa o zjaveniach sa rýchlo rozšírila a Medžugorie sa z jedného dňa na druhý stalo vyhľadávaným pútnickým miestom. Prichádzajú sem nielen pútnici, ale aj zvedavci a skeptici z celého sveta. Názory na zjavenia nie sú totiž jednoznačné. To by nebolo nič divného, pretože aj také mariánske zjavenia ako Lurdy a Fatima mali svojich pochybovačov a nevercov. Problém je však v tom, že

o pravosti zjavení pochybujú a ich autenticitu popierajú miestne autority, menovite mostarskí biskupi. Biskup Pavao Žanić ich verejne odsúdil v liste, ktorý ešte v roku 1986 adresoval prefektovi Kongregácie pre náuku viery kardinálovi (neskoršiemu pápežovi) Jozefovi Ratzingerovi. Žanićov nástupca, biskup Ratko Perić, sa tiež stavia k zjaveniam negatívne a zakázal vizionárom prijímať zjavenia „na cirkevnej pôde“. Na druhej strane miestni františkáni sú pevnou oporou vizionárov, poskytujú im rady a duchovné vedenie v presvedčení, že zjavenia sú pravé. V roku 1991 vtedajšia konferencia katolíckych biskupov v Juhoslávii vydala svoje vyhlásenie o udalostiach v Medžugorí a svoje stanovisko formulovala vetou: „Na základe doterajších poznatkov nemožno jednoznačne tvrdiť, že máme do činenia s nadprirodzenými javmi a zjaveniami.“

Ale ani tieto negatívne prehlásenia nevedeli ovplyvniť stále rastúce počty pútnikov a návštevníkov. Ani nemožno prehliadnúť nesporné prípady osobných obrátení neveriacich a duchovného obohatenia veriacich, ktoré sa v Medžugorí udiali. Jestvujú správy aj o záračných (alebo normálnou cestou nevysvetliteľných) prípadoch uzdravenia.

Je všeobecne známe, že Ján Pavol II. bol priaznivo naklonený k udalostiam v Medžugorí a aj napriek viacerým súkromným výzvam odmietol urobiť čokoľvek, čo by mohlo negatívne ovplyvniť púť a náboženskú aktivitu v Medžugorí. Kardinál Ratzinger bol v svojom postoji opatrnejší a jednou z prvých vecí, ktoré po svojom nástupe na Petrov stolec urobil, bolo ustanovenie komisie, ktorá pod vedením kardinála Camilla Ruiniho mala dôkladne preskúmať udalosti okolo Medžugoria.

o pravosti zjavení pochybujú a ich autenticitu popierajú miestne autority, menovite mostarskí biskupi. Biskup Pavao Žanić ich verejne odsúdil v liste, ktorý ešte v roku 1986 adresoval prefektovi Kongregácie pre náuku viery kardinálovi (neskoršiemu pápežovi) Jozefovi Ratzingerovi. Žanićov nástupca, biskup Ratko Perić, sa tiež stavia k zjaveniam negatívne a zakázal vizionárom prijímať zjavenia „na cirkevnej pôde“. Na druhej strane miestni františkáni sú pevnou oporou vizionárov, poskytujú im rady a duchovné vedenie v presvedčení, že zjavenia sú pravé. V roku 1991 vtedajšia konferencia katolíckych biskupov v Juhoslávii vydala svoje vyhlásenie o udalostiach v Medžugorí a svoje stanovisko formulovala vetou: „Na základe doterajších poznatkov nemožno jednoznačne tvrdiť, že máme do činenia s nadprirodzenými javmi a zjaveniami.“

Ale ani tieto negatívne prehlásenia nevedeli ovplyvniť stále rastúce počty pútnikov a návštevníkov. Ani nemožno prehliadnúť nesporné prípady osobných obrátení neveriacich a duchovného obohatenia veriacich, ktoré sa v Medžugorí udiali. Jestvujú správy aj o záračných (alebo normálnou cestou nevysvetliteľných) prípadoch uzdravenia.

Je všeobecne známe, že Ján Pavol II. bol priaznivo naklonený k udalostiam v Medžugorí a aj napriek viacerým súkromným výzvam odmietol urobiť čokoľvek, čo by mohlo negatívne ovplyvniť púť a náboženskú aktivitu v Medžugorí. Kardinál Ratzinger bol v svojom postoji opatrnejší a jednou z prvých vecí, ktoré po svojom nástupe na Petrov stolec urobil, bolo ustanovenie komisie, ktorá pod vedením kardinála Camilla Ruiniho mala dôkladne preskúmať udalosti okolo Medžugoria.

Komisia začala pracovať v roku 2010 a skončila svoje poverenie v roku 2014. V lete 2015 preložila svoju správu Kongregácii pre náuku viery. Kongregácia po dôkladnom preštudovaní správy a má vypracovať svoje odporúčanie Sv. Otcovi. Správu potom bude posudzovať osobitná skupina kardinálov, biskupov odborníkov (Feria Quarta). Táto skupina, pozostávajúca z 25 kardi-

nálov, biskupov a odborníkov (mezi nimi štátny sekretár Pietro Parolin, prefekt Kongregácie pre evanjelizáciu národov Fernando Filoni, predseda Pontifikálnej rady pre legislatívu Francesco Coccopalmerio, neapolský arcibiskup kardinál Cesenzio Sepe, viedenský arcibiskup kardinál Christoph Schonborn) vyhodnocuje odporúčanie v týchto dňoch (t.j. v novembri 2015).

Posledné a rozhodujúce slovo bude mať pápež František, ktorý - ak uzná za vhodné - vydá patričné motu proprio. Toto bude posledný dokument, ktorý bude vyjadrovať oficiálne cirkevné stanovisko k udalostiam v Medžugorí. Očakáva sa, že toto motu proprio uzrie svetlo sveta ešte pred Vianocami. V určitých kruhoch veria-

cich i kléru sa s napätím očakáva, ako sa vyjadrí pápež František, o ktorom je známe, že je vo svojich činoch nepredpovedateľný...

Komisia kardinála Ruiniho skúmala udalosti v Medžugorí v duchu úprav, ktoré vydala Kongregácia pre náuku viery v roku 1978 a podľa ktorých vyšetrovania pravosti zjavení sa majú zohľadňovať pozitívne i negatívne kritéria. K pozitívnym kritériám patrí ohľad na osobné charakterové vlastnosti vizionárov, skúmanie, či je v zjaveniach pravá katolícka náuka bez náznaku bludov, či prejavy úcty sú dôstojné, či z javov plynú hojné a sústavné duchovné dobrodenia. Kritéria, ktoré pôsobia pri zjaveniach negatívne sú: nezrovnalosti v opise zjavenia, doktrínálne bludy pripisované Bohu alebo Panne Márii, skryté úsilie o materiálny zisk, vážne morálne priestupky u vizionárov alebo ich stúpenoch, psychologické poruchy osôb spojených s javmi. Toto všetko má svoj dopad na konečné rozhodnutie cirkevnej autority.

Jedna skutočnosť, ktorá robí starosti ctiteľom Medžugoria je postoj pápeža Františka k zjaveniam. Na rozdiel od sv. Pápeža Jána Pavla, ktorý mal k zjaveniam blahosklonný vzťah, pápež František je skôr známy výrok, ktorý má v sebe istý pochybovačný prvok. Pri jednej príležitosti (v kázni v kaplnke sv. Anny 14. nov. 2013) sa vyjadril k udalostiam v Medžugorí dosť enigmaticky: „Pamätajte, že Panna Mária je matkou nás všetkých. A miluje každého z nás. Ona nie je pošťarkou, ktorá roznáša poštu každý deň.“ Mnohí ľudia - veriaci, pochybujúci i neveriaci - si to vysvetľujú ako negatívny postoj. A možno dodať, že tento výrok sa stretol s mnohými prejavmi sklamaní, ktoré občas prechádza až do rozhorčenia.

Iní zas vidia v pápežových slovách určité zahalené varovanie, ktoré nás má pripraviť, aby sme správne reagovali na rozhodnutie, ktoré bude pozitívne - nie však v tradičnom, ale v špecifickom zmysle.

Totíž vzhľadom na skutočnosť, že zjavenia ešte stále prebiehajú, Cirkev nebude nasledovať štandardný postup vyhlásenia zjavení sa nadprirodzené. Bude treba zaujať špecifické stanovisko, ktoré dovoľí veriacim prijímať odkazy Panny

Márie s otvoreným srdcom, ale súčasne bude výstrahou, aby sme sa varovali prehnanych činov, nepokladali vizionárov za mimoriadne „celebrity“ a nepristupovali k nadprirodzeným javom s „duchom svetskej zvedavosti, ktorý je v svojich účinkoch zmätočný.“

A nakoniec by som chcel spomenúť, ako hodnotil udalosti v Medžugorí biskup Pavol Hnilica. Bol to človek svätého života a autentický ctiteľ Panny Márie. Navštívil Medžugorie na žiadosť pápeža Jána Pavla II. Stretol sa s vizionármi, s františkánmi, s mostarským biskupom, rozprával sa s pútnikmi. Inokedy vzal so sebou odborníkov a psychológov, ktorí kládli vizionárom otázky a skúmali ich psychologický stav. Prišiel k záveru, že z teologického, psychologického a ľudského hľadiska nemožno nájsť na zjaveniach nič, čo by mohlo negatívne poznačiť ich autentický nadprirodzený charakter. Keď som sa pýtal, ako on hodnotí „fenomén Medžugorie“, odpovedal mi takto:

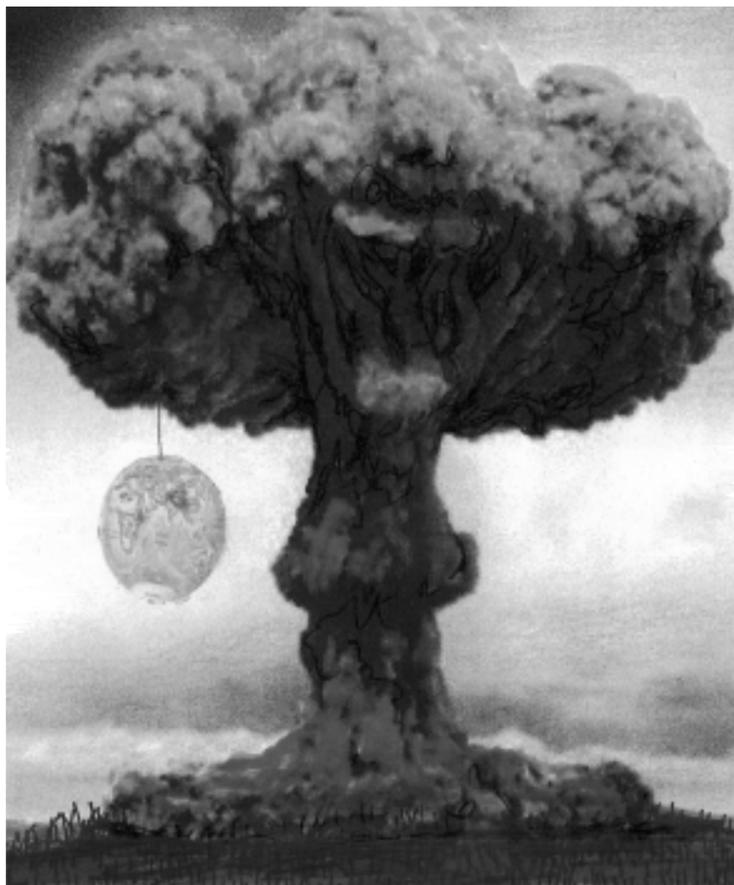
„Podľa kritérií, ktoré nám zanechal sv. Ignác, každé zjavenie môže mať svoj pôvod v troch zdrojoch: môže pochádzať od človeka, od diabla, alebo od Boha. Keď skúmame Medžugorie vo svetle týchto možností, prichádzame k týmto výsledkom:

1. Od človeka? Ľudsky je nevysvetliteľné, že by tieto jednoduché deti vedeli pritiahnúť milióny pútnikov, desaťtisíce kňazov a stovky biskupov zo všetkých končín zeme, ktorí sem prichádzajú už vyše dvadsať rokov. Teda od človeka to nie je.

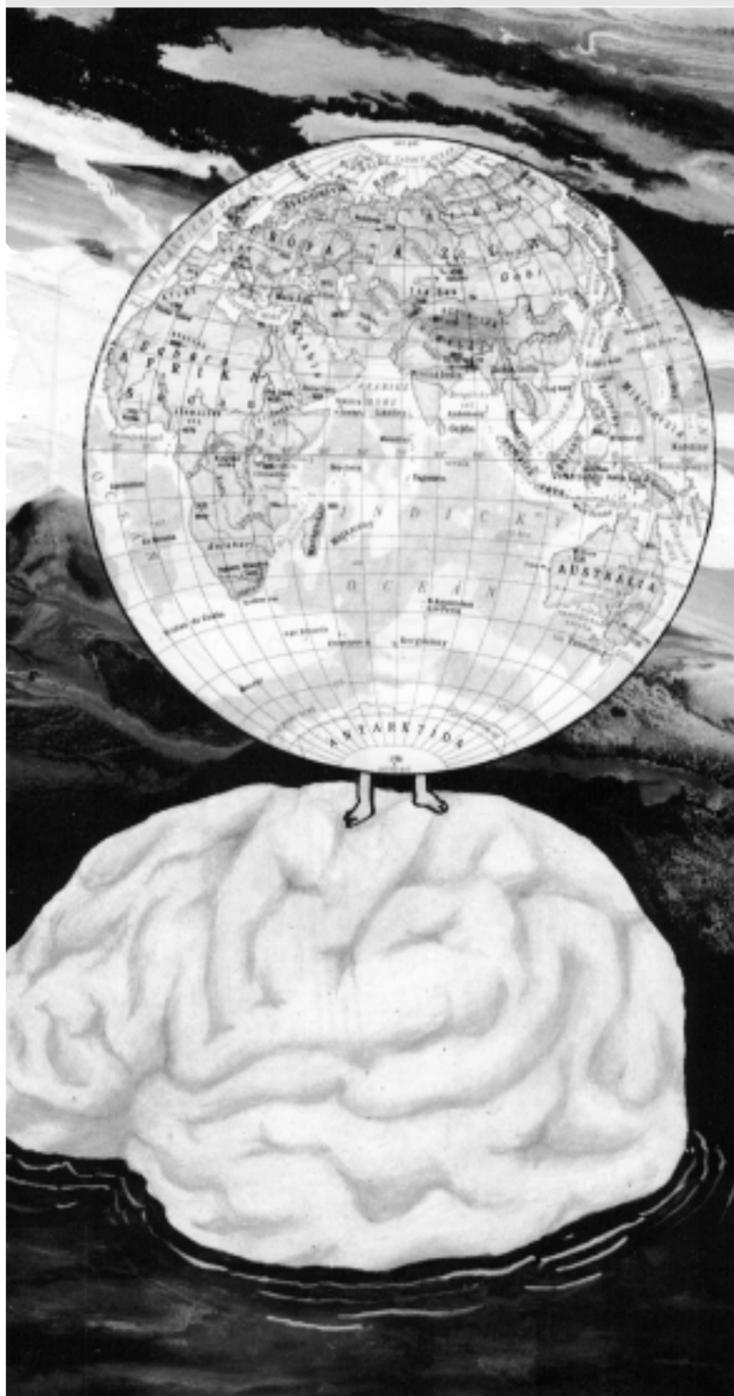
2. Od diabla? Diabol vie zničiť modlitby, sv. omšu, ba i sv. prijímanie, lebo to môže zneužiť na svätokrádež. Ale diabol nemôže zničiť svedčenie, lebo rozhraním sa duša oslobodzuje od Satana. Mostarský biskup síce hovorí, že celá vec je od Satana, ale ľudia, ktorí Medžugorím prešli, vidia v jeho argumente takú námietku, ako keď farizeji obviňovali Ježiša, že pomocou Belzebuba vyháňa zlých duchov. Každý kto do Medžugoria príde, musí priznať, že nikde sa tak masovo nepristupuje k sviatosti pokánia a zmierenia, ako tam. Stovky kňazov presedia v spovedniciach hodiny a hodiny. Jeden biskup, ktorého som tam stretol, mi rozprával, že aj on išiel do Medžugoria zo zvedavosti. Keď videl, aké dlhé rady ľudí tam čakali na svedčenie, tak aj on si sadol do spovednice a spovedal celých päť hodín. Za ten čas sa stretol s toľkými obráteniami a návratmi k viere, koľko nezažil za štyridsať rokov kňazstva. Prichádzali sa zmieriť s Bohom ľudia, čo už 20-30 rokov neboli na spovedi. Niektorí sa už nevedeli ani prežehnať. V Medžugorí sa ich dotkla milosť, tu sa vyslobodili z osídli diabla. Môže niečo takého robiť Satan?

3. Keď teda fenomén Medžugorie nemôže mať ani ľudský, ani diabolský pôvod, ostáva iba tretia alternatíva, že je od Boha.“

Záverom by sa teda mohlo povedať, že vzťah veriaceho kresťana k Medžugoriu nemusí byť nijako závislý od oficiálneho rozhodnutia Sv. Stolice. Nikto totiž nie je zákonom nútený veriť v zjavenia a to ani vtedy, keď ich Cirkev uznala ich pravé a nadprirodzené. Ale ak nám ony pomáhajú upevniť a prehĺbiť našu vieru a duchovne zveľadiť náš každodenný život, je vždy múdrejšie a osožnejšie ich uznávať, než ich odmietat.

Zo skicára Andreja Mišanka

*Pier Manent:
Lidská obec. s. 258.
Vydalo Centrum pro výskum
demokracie a kultúry,
Brno 2013*

Čítal som túto knihu z optiky problému: Žijeme dobu, ktorá zneisťuje európske národy, európskeho človeka vo sférach, ktoré sú pre neho dôležité. Vo sfére náboženstva, kultúry, hospodárstva, politiky.

Také zneistenie otvára otázku nanovo, kto je človek. Táto otázka je spojená so zápasom o jeho svedomie. Európske národy, najmä strednej Európy, sa môžu začať pozeráť do svojej histórie, odkiaľ môžu prijsť do súčasnej doby nielen poučenie, ale aj zlé riešenia.

Pri čítaní knihy som mal na mysli tento referenčný rámec zneisteného človeka, pre ktorého, ak sa

„sprethajú tkanivá prirodzeného spoločného rozhodovania, ktoré spájajú každého človeka s tými, ktorým chce porozumieť“ (s. 96). To je to, čo môže byť stratené.

Proces sebauvedomovania moderného človeka je v tejto analýze výsledkom troch činiteľov: dejín, spoločnosti a hospodárstva. Sociologické hľadisko sa zdá dôležité. Manentovi sa javí moderný človek ako bytosť historická. V optike utvárania jeho uvedomenia sa rozpoznáva dôležité obdobie novodobého objavu významu empirie. V línii novoveku sú jej protagonisti Hobbes, Decart, Melabranche, Lock, Hum, Montesquieu, Ruseau. V hospodárskej oblasti v devätnástom storočí je to ekonóm Smith, pre ktorého je empiriu vyzorovaný ako najdôležitejší psychologický proces, predstavivosť, ktorá determinuje správanie človeka aj v ekonomickom správaní

pomáha poznať mravy iných národov. Kde je obchod, tam sú aj ušľachtilé mravy. Monent píše: „niet pochýb, že spolitizovaním a zospoločenšením cností, ich spredmetnením ich Hobbes degraduje: z cieľov, ktoré sú žiaduce same osebe, pretože zdokonaľujú dušu, sa stávajú púhymi prostriedkami na ochranu fyzickej existencie“ (s.25).

Moderná doba vzniká pôsobením najmä Montesquieua. Cnosť sa mu javí ako sociálne, spoločensky tvorená. To už nie je proces vzťahu k hodnotám, ktoré boli človeku dané. Ale aj keď to explicitne Monent neuvádza, ale k hodnotám, ktoré sú tvorené človekom. Cnosť potom už nie je duševná práca, zvyšujúca ontologickú hodnotu duše, ale cnosť ako adresná iba k tomuto svetu a jeho požiadavkam. Rovina skúsenosti

Pri čítaní Piera Manenta

mu pridá prívlastok „moderný“, malo by sa toto zneistenie skončiť.

Ale nekončí.

Z tohto hľadiska je dôležitá otázka, ktorú si autor kladie. Pýta sa, čo formovalo uvedomovanie sa človeka v modernej dobe. Je tu niekoľko významných tvrdení. Aké historické vedomie o sebe má. Kde sú jeho zdroje.

Začiatok moderný autor ohraničuje rokom 1715, osobitne osobou francúzskeho filozofa Montesquieua. Ale referenčné body sa utvárali skôr. Nástrojom bolo pozorovanie, bezprostredná užitočnosť, sebazabezpečenie, empiria, vonkajškový svet, s ním spojená skúsenosť. Takýto prístup formuloval moderného človeka. Dôležitá sa pritom stala sebestačnosť, dostatočnosť človeka seba samému, opierajúca sa o inštrument empirie, pozorovania, skúsenosti, každodennej užitočnosti. Táto sebestačnosť sa stáva čímisi pred každým zákonom. Zákon prichádza až potom, len aby to vyjadril.

Takto sa objavuje nová prirodzenosť človeka. Manent netvrdí, že je to správne, iba to, že to takto bolo. To je nový prístup k dejinnosti. A zdá sa, že nádej vidí v tom, že si túto svoju dejinnosť človek uvedomí.

Podobne sa zaoberá aj tým, čo bolo stratené. História sa nechápe osvietenský ako cesta pokroku, nového začiatku ignorovaním toho, čo bolo, ako to urobila francúzska revolúcia koncom 18 storočia, ako píše - s katastrofálnymi následkami, s pomysleným rajom kdesi v budúcnosti. To, čo už v histórii bolo, nie je vnímané v klíme nedotknuteľnosti elit svojej doby. Naopak, hľadá sa „človečina“ v jej prejavochoch. A tak ani historické obdobia nie sú miestom konečného poznania, ale v línii minulosti, prítomnosti a budúcnosti sa voľne pohybujú ako javy, ktoré nanovo môžu korešpondovať so súčasnosťou. Sociológia na to ponúka priestor. Skúma, aké relácie v histórii sú takto poznateľné. Tu autor vidí riziko, že sa

a tiež živí túžbu po novom. Príkladom je predstavivosť stále niečoho nového, napríklad hodínok, ktoré merajú presne na milióntinu sekundy, aj keď takú presnosť človek nepotrebuje. Takto však vzniká nový typ moci, píše Manent, ktorý vyplýva z vlastnenia. Vlastniť vždy nové, ešte novšie veci.

Môžeme povedať, že to oslabuje ľudskú transcenciu. Takáto predstavivosť stráca vzťah k symbolom. Ale ako píše Manent, stráca sa aj jej psychologická hodnota. Objavuje sa fenomén „novosti“ v nebývalej sile ilúzie, že nakoniec príde niečo pravé, dlho očakávané, keď staré zmizne. Historické tak presahuje až do prítomnosti. Očakávania stále niečoho nového, čo konečne prinesie obraz o človeku, o oslobodenom človeku, človeku, ktorý nájde svoju „prirodzenosť“. Spoločnosť to potom verifikuje. Dejiny nie sú to, čo by mohlo byť, čo je stratené, ale to, čo skutočne bolo. Presahujú do súčasnosti. Ba miestami má čitateľ dojem, že je tu aspirácia odhadnúť súčasného človeka a už tu viesť, poznať, kto vstupuje do dejinnosti. Aké historické vedomie o sebe má.

Pre spôsob, ako sa utvárala moderná doba, autor sa obracia na Montesquieua. Nie ako osobnosť, ktorá je oddelená svojou elitou myslenia od všetkých, ale naopak, napojená na spoločnosť a jej črty, ktoré pozoruje, cez empiriu, a zovšeobecňuje - či už právom, alebo nie. Tak je všeobecne prítomný človek tejto doby. Objaví skutočnosť doby s istou snahou, mal som dojem, aj s tým, čo bolo stratené. Obchod vyzoroval tento filozof ako dôležitý zdroj, ktorý hýbe spoločnosťou. Manent uvádza jeho úvahy o priaznivom vplyve obchodu. Ako niečo, čo oslobodzuje od zlých zvykov, udržuje priaznivé vzťahy medzi ľuďmi, zmysel pre dôveryhodnosť, núti udržiavať mravnosť, ktorú však môže aj kaziť. Obchod

je dôležitá. Je odvodená od psychológie, ktorú vysvetľujú J. Lock, D. Hume. Čo nie je v zmysloch, nie je v mozgu a v zmysloch môže byť u každého niečo iné, a tak aj to, čo je v mozgu, môže byť rozličné a každá predstava má svoje právo, nepodlieha nijakému inému kritériu, nejakému univerzu, mieram bytia. Cnosť, chápaná ako iba v službe svetskému, je vnímaná, ale aj ako taká, ktorá je repressívna, keďže je iba požiadavkou zvonku, vyvolaná požiadavkou zvonku voči tomu, čo sa nazýva prirodzenosť. Prirodzenosť vyvstáva ako jediná reprezentácia vnútorného v človeku. Takto sa v tomto uvažovaní prirodzenosť oddeľuje od cností. Takto „utláčaná“ prirodzenosť sa stáva mierou, mierou nie je už cnosť. Aby neskôr Russeau vyhlásil, že človek, jeho prirodzenosť je od prírody dobrá. Ukážkou metód Monentovej práce ako historika je analýza Montesquieuvho diela Duch zákonov. Cnosť je občianska záležitosť v službe verejnosti. Príkladom je chápanie Sparty ako „kláštora“. Montesquieu sa pokúša spojiť antickú cnosť s kresťanskou cnosťou, ale tá vyznieva „ako chudobná príbuzná, na ktorú sa spomína, aby pozostalí na ňu nakoniec zabudli“.

Manent tento proces nachádza na pozadí politického a duchovného usporiadania. Je tu dialektika. Napadlo mi, že sa nedosiahla analéktika, teda, kde v rozdieloch sú vopred dané vzdialenosti, umožňujúce harmóniu. V dialektike sa obe strany, cirkevná a svetská, vnímajú ako chybné, ich obeť zbytočné. Manent cituje sv. Augustína, že milosťou sa prirodzenosť zdokonaľuje, neničí ju. Manent konštatuje ako každodennú záležitosť, bežnú vec, jav, prítomný v dejinách, konflikt medzi nimi. Pripomína v histórii zápas medzi pápežstvom a cisárstvom. Manent uvádza, že v tomto usporiadaní, dialektiky, prirodzenosť a milosť sa navzájom o sebe trú, akoby

sa opotrebovali, čo dokonalo ich skazu. Píše, že renesancia ukončila život obce, luterská reformácia donútila náboženstvo ustúpiť pred svetskou mocou.

A nepozorujeme to aj dnes?

Rockový koncert v chráme nie je symptómom tohto javu?

Pri čítaní knihy mi prišla na um neprehliadnuteľná publikácia P. Mačalu: Náčrt personalizmu Slovanov, kde mimo iné píše, že „dynamizmus kristinizácie na Západe je vyvolaný väčšími potrebami inštitucionalizácie, etatizácie ako ovocím vnútornej konverzie a duchovnej skúsenosti konkrétnych ľudí a kultúr z moci Slova na základe vlastnej túžby a presvedčenia“ (s. 64). Kriticky sa vyjadruje k telesnosti Cirkvi, ktorú jej prepožičal Západ. Aj pri čítaní Monentovej knihy mi miestami chýbal zreteľ toho, čo sa nazýva stav duše.

Autor uvádza, že keď sa prirodzenosť a milosť vyčerpali vzájomným meraním síl, nechali stopy, v čom je ich základ. Výskum, ktorý robí Manent, je o tom čo urobil Montesquieu na pozadí tohto pozorovania, tejto skúsenosti, konfliktu prirodzenosti a milosti. Chce niečo tretie. Naznačuje, že cnosť je potlačovateľská, aby vyvolal jej obranu? Ale sú tam aj pasáže, kde píše, že ide mu o cnosť politickú, občiansky účinnú. Teda iba k vonkajšiemu svetu. Na jednom mieste píše, že mu ne ide o cnosť hodnôt ako ich postuluje cirkev. A dosiahol opak. Prichádza Ruseau a ten to dokončil. Cnosť je utlačiteľom prirodzeného v človeku. Tak sa zakladá prirodzenosť ako pomyslená miera všetkých vecí a rodí sa tradícia ľudských práv, ktoré ju majú chrániť pred „utlačovateľskými“ cnosťami. Dôsledky toho žijeme. Tam kde sa hovorí o ľudských právach, prestáva sa hovoriť o bytí. To je ukážka metód práce s históriou. Nejde iba o nejaké dátumy, udalosti ale o snahu odkryť čo pôsobilo.

Píše, že sa v tom čase, ktorý predchádzal moderne, milosť a prirodzenosť v ľudskom správaní sa vzájomne zatracujú, alebo uvádzajú

v život. Uvádza čo v tom historikom čase pozoruje, či milosť a cirkev hovoria o prirodzenosti a ľudskej obci a čo ľudská obec hovorí o milosti a cirkvi. Konštatuje aj vzájomné zatracovanie sa. Upriete protivníkovi legitimitu.

Vonkajšie podmienky každodenného života sú nevyhovujúce a to volá po cnosti občianskej, ktorá konečne pohne vecami. Možno povedať, že tiež pôsobí ilúzia, že pred tým ako to čo žijeme, bolo to čo bolo skôr, lepšie. Spomienkový optimizmus. Monarchia vo Francúzku bránila „možno povedať, tento spomienkový optimizmus, tak ako Montesquieu bol ovplyvnený spomienkovým optimizmom aj keď nie osobnej povahy, ale tradovaným odkazom z dejín, že antika bola s jej demokraciou stratenou možnosťou. Ale v uvažovaní tohto filozofa sa preceňuje iba pozorované, empiria. Zotrúvanie na tom čo bolo „pred“ sa položil základ pre revolúcie, radikálne, ktoré cyklicky útočia na tieto podmienky, ktoré sa nechcú zmeniť pre zatvrdnutosť ilúzie niečoho čo bolo „pred“ a kde sa treba vrátiť. Ak to máme aktualizovať aj po roku 1989, nebola to ilúzia, že sa treba vrátiť niekde „pred“ rok 1948? Manent v kapitole koniec prirodzenosti píše, že ľudia trpia, strárajú tým, že oscilujú, medzi zákonmi, ktorý si dávajú sami a Božími zákonmi. Ale tým, že v dejinách pozorovaný človek svoju prirodzenosť chce podriaďovať znova a znova iba sebe a svojim zákonom, vlastne pred ňou uteká. Stráca ju. Reálne podľa autora je prirodzenosť puto medzi ľuďmi, to čo si ľudia dávajú navzájom, práve ono je to čo sám nemôže nikto vytvoriť. História by mala odkryť nánosy na toto. Autor sa vo vzťahu ku kresťanstvu niekedy pohybuje na hranici akceptovania z hľadiska kresťanstva. Napríklad píše, prichádza ten kto umýva nohy, stáva sa bratom hoci je Pán a nastoľuje otázku, kto teraz vlastne som. Neistota spojená s existenciou a túžba po jednoznačnosťou a snahe ísť pod vlastné zákony, ktoré konečne dajú „istotu“.

To je opustenie tradície v ktorej sa uznáva, že duša oživuje telo. Alebo Paltónskej ideje, ktoré sú

predobrazom stvoreného, nedostupné, ale úsilie o ne je formatívne kladné. Kde starostlivosť o dušu, ako súčasť toho. Tu nastupuje iba evidencia tohto sveta. Skúsenosť ktorá chce dôjsť kontaktu k „čistej“ prirodzenosti. V tejto myšlienke interpretácii cnosti sú tvorené iba sociálne, nie sú raz navždy dané vo vzťahu k raz navždy daným hodnotám. Sú tlakom na prirodzenosť. Obmedzujú ju. Takže je tu mnoho parciálnych cnosti, ale oni sú zároveň právom individua na vlastnú skúsenosť v tej chvíli aj ako obecne danú. Prirodzenosť takto chápaná vyvoláva tému ľudských práv voči tomu vonkajšiemu, ale v nepochopení problému aj k vnútornému svetu. Psychológia J. Locka a D. Huma parciálne rozložila duševný svet cez optiku zmyslovej skúsenosti. Dôležitý je proces predstáv. Ale predstava sa stáva nositeľom ekonomickej povahy. Tento zjednodušený obraz psychicky funguje v ekonomike dodnes. Známa otázka ako sa stalo, že hodnoty sa v ekonomike dostali od vzťahu k človeku iba k veciam, predmetom P. Monent zodpovedá historickou analýzou myslenia A. Smitha v kapitole „Hospodársky systém“. Boli predstavy, ktoré toto urobili z ekonomickým nadbytkom. Predstava niečoho nového čo si môže niekto dovoliť ako prejav jeho moci, nová koncepcia moci s ktorou ako s hlavnou témou prišiel už Hobbes, on bol prvý degradátor cnosti. V psychológii je riziko, že ona sama je v službách tohto ekonomického modelu, kde hodnoty patria k veciam a nie k človeku. Predstava ako proces spojený s ekonomikou pri naša obraz nových a nových produktov. Mať tieto produkty cez ekonomický nadbytok. To je nová podoba moci. To bol proces, kedy sa hodnoty dostali do vzťahu k veciam a nie k človeku. Seba uvedenie historického človeka, môže korigovať takýto vývoj. Ale z jeho úvah miestami vyplýva, že pri tom by si mohol stačiť človek sám. Historický človek predpokladá už toľko nažitého, skúseného, že dialektike tejto skutočnosti nachádza dost materiálu pre korekcie. Vystáva ale otázka je naozaj dobro tak závisle od toho aby bolo aj zlo? Metafyzická otázka

okolo dobra, ktorá nemá svoj základ iba v ľudskej skúsenosti sa stráca.

Myšlienka užitočnosti má vládu na homo economicus, píše Monent. Tu je kdesi ten démon novosti, ktorý si opantal vedu, pozitivizmom a stratou záujmu o sacrum, transcenciu a priviedol človeka k predstave že nie Boh, ale on je prvá príčina. Tohto vždy niečoho nového. Stálosť stratila cenu. P. Manent ale považuje za možné uvedomiť si toto ako historický prebehnutý proces, s korektívnou možnosťou, ktorý aj preto mal klady. Preto hovorí o človeku historikom.

V kapitole Skrytý človek pripomína novovekú vedu, ktorá poznáva iba parciálne, ba vedec akoby mal z titulu vedeckosti zakázané hľadať celok človeka, cez súvislosti. To by mohla byť beletéria, ironizuje Monent. Rekapituje, že na počiatku toho bolo predefinovanie problematiky človeka, kedy sa odmietla metafyzika. Nazdávam sa, že môžeme povedať, že metafyzické je aj prejavom túžby po nekonečne. A práve Hobbes v 17. storočí, redukoval človeka iba na túžbu po moci. Aby postihol jeho potrebu ochrániť svoju fyzickú existenciu. Aj tu sa uplatnilo iba empirické, pozorovanie daných pomerov doby a na základe toho zovšeobecnenie. Protagonistom toho sa vidí už Machiaveli. Vystupuje do popredia ľudská povaha, taká aká bola a pôsobila, ako bola pozorovaná v dejinách a nie možná idea akým človek by sa mohol stať. V dejinnosti sa toto ako uvádza Monent môže chápať aj ako dvojité videnie, s poznámkou, že človeku stačilo iba jedno to prvé. Tak sa vyradila tradícia vnímania možného mimo empiriou poznávaný svet. Pripomína sa psychológia J. Locka v 17. storočí, ktorý pojem substancia spojil iba s empirickým cez psychologické kategórie ako schopnosť, ako rozvažovanie, úsudok. Vytráca sa význam Prozreteľnosti. Prvá príčina sa stáva človek. Poukaz na nejaký základ toho sa už považuje za niečo nadbytočné. Monent je kritický k tejto variante zovšeobecnení o človeku. Metódou, ktorou pracuje Monent, ktorou sa odkry-

vajú dejiny, je teda odkrývanie skrytého človeka v tom, čo prekryla parciálne poznávajúca veda, pohľad na dejiny ako prejav elit. Tak sa aj Kantovi dostáva analýza a odkrýva sa v ňom skrytý človek. Veľmi puntičkársky človek. V kapitole Triumf vôle je dejinnosť odkrývaná aj odkrytím Nitzscheho prístupu k človeku. Vôľa k moci. Pri čítaní mi prišiel na myseľ znova M. Blondel a jeho analýza konania, kde rozlišuje medzi vôľou chcúcou, aj viacej hodnoty v objektoch, ktoré chce vôľa chcená a ktoré nemôžu plne uspokojiť vôľu chcúcu, ktorá smeruje k „jednému potrebnému“, ktoré nás presahuje doplnia čo sami nemôžeme. K Bohu. Nazdávam sa, že historický exkurz v publikácii Ľudská obec je v mnohom podnetný, ale nezaobera sa tým čím prešli stredo európske a východoeurópske národy, najmä v konfrontácii s marxizmom. Ale to je chyba aj ich samých. Že nechávajú interpretáciu iba v rukách Západu. V tejto konfrontácii s komunizmom bol prítomný étos, ktorým sa čelilo marxistickej, ateistickej ideológii, presadzovanej silou, tak, že sa udržala cnosť v jej vzťahu k bytiu. K vnútornému. Tlak vonkajšieho a degradovanými „cnosťami“ marxizmu, paradoxne, udržiaval hodnoty cnosti tak, že neboli chápané ako tlak zvonku. Ale ako pravá cnosť kresťanskej povahy, ktorá chráni prirodzenosť pred deformovanou ideológiou a jej inventárom „degradovaných cnosti“, materialistickej povahy. To bol kapitál, ktorý politické, ale aj kresťanské autority, aj na Slovensku, prehliadli a k čomu sa treba vrátiť. Vrátilo sa to znova zákonite ako pokračovanie odtrhnutia prirodzeného od cnosti. V mene ľudských práv sa nastoľuje revolučná situácia. Povedané s Manentom, kedy ľudia chcú chlieb, ale ničia pekárne. Kniha poukazuje na pracnosť, s akou sa musia znova objavovať dejiny a zároveň nám Stredoeurópanom síce nie explicitne, ale implicitne, pripomína, že sme sa mohli v mnohom stať iba derivátom západných omylov.

STANISLAV HVOZDÍK

V rámci návštevy ad limina apostolorum prijal dňa 12. novembra pápež František 15 slovenských biskupov a zotrval s nimi vo viac než jeden a pol hodinovom rozhovore. V záverečnom prejave ich povzbudzoval:

„Pokračovať v pastoračnej práci, ktorú vykonávajú uprostred ťažkostí súčasnej doby, charakterizovanej rýchlymi premenami v mnohých oblastiach ľudského života a veľkou výzvou globalizácie.“

Vyslovil želanie, „aby si slovenský národ udržal svoju kultúrnu identitu a dedičstvo etických a duchovných hodnôt, silne späté s jeho katolíckou tradíciou.“

Vysoko ocenil ich prácu „v prospech rodiny, ktorá čelí mnohým ťažkostiam, a ktorá je vystavovaná mnohým nástrahám.“

Vyzval ich, aby prejavovali „veľkú otcovskú starostlivosť o kňazov, prvoradých spolupracovníkov v pastoračnej službe“.

Záverom im pripomenul zlepšiť vzťahy medzi kňazstvom a rehoľníkmi „s lepším docenením platného prínosu všetkých reho-

šimi hodnotami svojej kresťanskej tradície“.

Slovenskí biskupi sa vracali z Ríma povzbudení a nadšení, lebo

bola takmer stopercentná, dnes je to často menej než 10 percent. Prístupovania k sviatostiam sa stávajú stále zriedkavejšími. Sviasť

Dve návštevy ad limina apostolorum

níkov v pastoračnej činnosti“ a aby venovali viacej pozornosti pastorácii Rómov.

Potom im, ako aj veriacim, ktorých spravujú, udelil „zo srdca svoje apoštolské požehnanie“ a prepustil ich slovami: „Zverujem vaše pastoračné starosti Sedembolestnej Panne Márii, patrónke Slovenska, a vyzývam jej materský príhovor, aby krajina prosperovala v pokoji a v súlade s tými najlep-

pápež bol relatívne spokojný so súčasným stavom náboženského života na Slovensku.

Krátko po nich putovali do Ríma na návštevu ad limina apostolorum biskupi Nemecka. Aj ich prijal a prehovoril k nim pápež. Jeho príhovor sa však niesol v sklňujúcom a melancholickom tóne. Medzi iným im povedal:

„Kým pred 50 rokmi vo všetkých oblastiach vašej krajiny účasť na nedeľnej svätej omši

stosť zmierenia sa často vytráca z náboženského života veriaceho ľudu. Stále menej a menej katolíkov prijíma sviatosť birmovania, alebo uzatvára sviatosť manželstva. Počet povolání ku kňazskému a rehoľnému stavu prejavuje stále klesajúcu tendenciu. Za týchto okolností možno skutočne hovoriť o erózii katolíckej viery...“ A pripomenul im, aby nezabúdali na učiteľský úrad Cirkvi, ktorý im prikazuje hlásať

zjavenú pravdu v každom čase: „Cirkev nikdy nesmie zanedbávať svoju povinnosť byť advokátom života, nikdy nesmie pripustiť ústupok v nekompromisnej obrane ľudského života od jeho počatia až po prirodzenú smrť...“

Aký je rozdiel medzi náboženskou situáciou na Slovensku a situáciou v Nemecku? Povedal by som, že 40 rokov: Nemecko bolo vystavené vplyvom západného liberalizmu a pseudohumanizmu asi 65 rokov, Slovensko asi 25 rokov.

Táto skutočnosť je vážnym varovaním pre Katolícku cirkev na Slovensku a hlavne pre tých, čo sú zodpovední za jej pastoračnú prácu. Aby pri návšteve ad limina apostolorum, ktorá sa bude konať o 40 rokov, nemusel nástupca pápeža Františka adresovať našim biskupom také smutné vety, aké vyšli z jeho úst pred niekoľkými dňami pri návšteve nemeckého episkopátu.

FRANTIŠEK VNUK

Mariánske obrazy ako ochrana pred nepriateľom sa objavujú od stredoveku na Západe i na Východe. V legendách spätých s milostnými obrazmi na Východe (Byzancia, Rusko, Srbsko, Bulharsko) je aktuálny protitatarský a protiturecký motív. V Strednej Európe sa k tomu ešte v katolíckom prostredí pripája protireformačný motív (obrana pred husitami či Švédmi, zneuctenie obrazov či sôch protestantmi).

Ako záštita v boji vystupuje milostný mariánsky obraz aj v českom prostredí. V VII. knihe *Epitome historica rerum Bohemicarum* (Praha 1677) od B. Balbina je na rytine Karla Škréty zobrazený návrat víťazného vojska svätého Václava z konfliktu s Radoslavom Zlickým. Na čele vojska je nesené labarum so staroboleslavským Paládiom.

V útlej knižke *Idea Atlantis Mariani* (Trenti 1655) dedikovanej milostnému obrazu z rímskeho kostola Santa Maria Maggiore sa jej autor, mníchovský jezuita Wilhelm Gumpfenberg, okrem iného venuje milostným a zázračným obrazom Panny Márie Víťaznej (*Imaginum B. V. Miraculosarum Victoria*). Zobrazenia člení nasledovne: *Catalogus I. Trestajúce zázračné a milostné obrazy* (*Imaginum B. V. Miraculosarum vindicta*): ostrým slovom, výlupnutím očí, rôznymi fyzickými trestami, bleskom. *Catalogus II. Zázračné a milostivé obrazy a sochy Panny Márie pomáhajúce v boji* (*Imaginum B. V. Miraculosarum pugnantia modus*): záchranou pred plameňmi či utopením, zlomením šípu, pošliapaním zbraní. *Catalogus III. Nepriatelia porazení skrze zázračných a milostných obrazov* (*Imaginum B. V. Miraculosarum hostes vici*): Indiáni, Mauri, Saraceni, Židia, Turci, heretici a tí, ktorí urážajú a zosmiešňujú Boha.

Melchior Guttwirth vo svojej trojdielnej práci *Amores Mariani...* (Linz 1690, Knižnica kl. premonštrátov na Strahove, BS VII 40) píše o významných mariánskych cititeľoch a mariánskych patrocíniách. V poslednej kapitole pojednáva o Panne Márii ako o ochrankyni Rakúska, Uhorska a Moravy proti Turkom.

Mnoho uctievaných mariánskych obrazov pochádza z Konštantínopolu, odkiaľ boli po dobytí mesta Turkami roku 1453 prenesené väčšinou do Talianska. Taký bol napríklad osud obrazu Bohorodičky Hodegetrie, uctievanej v rímskom kostole S. Agostino (viď P. Mathon: *Život najblahoslavenější Bohorodičky Panny Marie...* Brno 1884, str. 64-65). Z Kréty bol v dôsledku tureckej hrozby prevezený do rímskeho Panteónu mariánsky obraz Panny Márie zo svätyně mučeníkov. S tureckým nebezpečenstvom je spojená *Mater domus augustiniánov eremitov - Panna Maria Dobrej rady* (z Genazzana). Obraz bol pôvodne uctievaný v albánskom Skadare, ale keď hrozilo jeho zneuctenie Turkami, bol údajne 25. apríla 1467 zázračne prenesený do Genazzana v Taliansku.

Protiturecký motív je zrejmy u milostivých obrazov uctievaných v oblasti Rakúska, čo je pochopiteľné vzhľadom na nebezpečenstvo, ktoré pre krajinu predstavovali Turci prakticky až do 90. rokov 17. storočia.

S tureckým nebezpečenstvom je spojená úcta k milostnej soche Panny Márie Mariazelskej (F. Jantsch: *Mariazell. Das heiligum der Gnadenmutter Österreich, Wien 1930*; O politických aspektoch púti do Mariazell: G. Franz: *Politisches Denken Kaisers Ferdinand II.*, in: H. U. Rudolf (ed.), *Der dressigjährige Krieg. Perspektive und Strukturen*, Darmstadt 1997). Keď v roku 1363 vpadli do Uhorska Turci, uhorský kráľ Ľudovít I. sa im s omnoho slabším vojskom postavil na odpor. V predvečer bitky sa modlil k soche Panny Márie Mariazelskej. V tú noc mu vo sne Bohorodička zavesila na hrud' obraz. Kráľ v bitke nad značnou tureckou presilou napokon zvíťazil a obraz venoval chrámovému pokladu. Podľa legendy sa roku 1520 turecký predvoj dostal pri obliehaní Viedne do Mariazell a jeden z vojakov chcel milostnú sochu zničiť. Svoj zámer však kvôli pádu z koňa nemohol uskutočniť. Do Mariazell putovalo mnoho pútnikov z Čiech a najmä z Moravy, kde bolo turecké nebezpečenstvo pomerne aktuálne.

Dokonca podľa legendy vzniklo spojenie

mariánskeho *Sacro sancta Čiech - Starej Boleslavi a Mariazell* skrze svätého Václava, ktorý sa vo sne zjavil moravskému markgrófovi Henrichovi sužovanému chorobou a prikázal mu, aby putoval do Mariazell. Práve markgróf Henrich je považovaný za zakladateľa tohto rakúskeho pútnického miesta. Celá zahraničná udalosť bola vyobrazená na štyridsiatom zariadení Svätej cesty. (...) Táto legenda bola zdôrazňovaná zrejme preto, že podčiarkovala legitímne nároky Habsburgovcov na vládu v Čechách. O tom, aký význam prikladali Habsburgovci pútnickému miestu Mariazell vo svojich ideovo-politických zámeroch, svedčí aj to, že vzhľadom k Uhorsku bola veľmi zdôrazňovaná záchrana mariazelskej svätyně pred Turkami roku 1344 s pomocou

JAN ROYT

Panna Mária ako generalissima

Obraz Panny Márie, ktorý daroval bazilike v Mariazell uhorský kráľ Ľudovít z Anjou po víťaznej bitke nad Turkami roku 1363.

Obraz sa mu prisnil po modlitbe v noc pred bitkou

uhorského kráľa Ľudovíta. Celú legendu máme zobrazenú na dvoch výtvare pozoruhodných rytinách M. H. Rentza z prvej polovice 18. storočia. Nemenej obľúbená bola v Čechách Mariazelská thaumaturga, zrejme kvôli svojmu prepojeniu so svätým Václavom. K nijakému inému mariánskému vyobrazeniu nebolo vydaných toľko českých spisov. Už roku 1676 nechal gróf Bernard Ignác z Martinic postaviť uprostred kostola Panny Márie a sv. Karla Veľkého na Karlove v Prahe mariazelskú kaplnku. Nádherná kaplnka neslúžila svojmu účelu dlho. Už roku 1733 bola zbúraná. Úcta k milostivej soche preniesol roku 1737 opäť Jan Tomáš Brinke do novozaloženej kaplnky, ale aj tá bola neskôr zrušená.

Ako zásunbný dar za záchranu grófa Jana Františka z Fünfkirchenu vznikol v rokoch

1738-1745 v Chlumu pri Třeboni kostol Panny Márie Mariazelskej. Ide vlastne o voľnú kópiu štajerskej svätyně.

Kaplnka „Na Louce“ v Komárove na Morave bola nazývaná „Malou Mariazell“. Na pamiatku každoročných púti Brňanov do Mariazell ju dal postaviť Valentín Weiss, roľník z Heršpic. V jej interiéri ľud uctieval obraz mariazelskej Madony, ktorý bol po zrušení kaplnky prenesený roku 1784 do farského kostola v Komárove.

Z knihy *Pobožné vzývanie najsvätejšej Panny Cellenskej* je zrejme, že dotyčná mariazelská Madona sa nachádzala na oltári v kostole sv. Karla Boromejského na Novom Meste pražskom. Ďalšie sochy mariazelskej Madony sa dochovali v kostole Nanebovzatia Panny

na nebesiach zobrazené približne roku 1572 Paolo Veronese (*Gallerie dell'Accademia, Benátky*).

Od 19. mája do 8. septembra 1565 trvalo veľké obliehanie Malty. Nepočetná skupina asi 700 členov Rádu maltézskych rytierov a 8 500 maltézskych ozbrojencov vedených veľmajstrom Jeanom Parisotom de la Valette na príhovor Panny Márie vydržala obkľúčenie tureckým vojskom v počte 30 000 mužov pod velením Mustafu. S pomocou španielskej flotily boli Turci porazení a maltézske súostrovie zostalo v rukách rytierov ďalších 233 rokov. Príčinenie Panny Márie o víťazstvo katolíckeho tábora je zobrazené na oltárnom obraze Karla Škréty v kostole Rádu maltézskych rytierov Panny Márie pod Rětězem v Prahe. Na prvom pláne obrazu kľačí veľmajster rádu Jean Parisot de La Valette so svojimi druhmi a ich pohľady smerujú k nebesiam, na ktorých uprostred anjelských bytostí Panna Mária ako Zeus vrhá blesky na turecké loďstvo. Za rytierov sa prihovára hlavný patrón rádu svätý Ján Krstiteľ. Škréta sa zjavne pri voľbe kompozície inšpiroval vyššie uvedeným obrazom Bitky pri Lepante od Paola Veronesa.

Aj pri obliehaní Viedne Turkami v roku 1683 hrala dôležitú rolu pomoc Panny Márie. Pred vojenským ťažením do Rakúska proti Turkom poľský kráľ Ján III. Sobiesky, pamätajúc na zázračné odrazenie Švédov pri Jasnej hore v Čenstochovej roku 1655, poslal o príhovor Panny Márie pred milostným obrazom Bohorodičky Čenstochovskej. Dňa 12. septembra 1683 boli turecké vojská obliehajúce Viedeň na hlavu porazené vojskami Katolíckej ligy, v ktorej počtom dominovala povestná poľská kavaléria pod velením Sobieskeho. Toto víťazstvo bolo pripisované pomoci Panny Márie, a preto na pamiatku rozhodujúcej bitky, ktorá zamedzila expanzii islamu do Strednej Európy, pápež Inocent XI. stanovil pre celú Cirkev sviatok Mena Panny Márie, ktorý bol do tej doby slávený prakticky len v Španielsku a v niektorých častiach Talianska. Keď obliehanie vrcholilo, cisár Leopold sa v Pasove modlil pred obrazom Panny Márie Pomocnej za víťazstvo. Tento milostný obraz nechal podľa innsbruckého originálu vyhotoviť v dielni pasovského maliara Pia roku 1620 dekan pasovského domu Marquard von Schwendi. Bol zverený kapucínom a uctievaný v novom pútnickom kostole vybudovanom na návrší nad Pasovom v rokoch 1624-1625 podľa Francisca Garbaniho. Veže boli zavŕšené helmami roku 1655. Hlavný oltár s milostným obrazom pochádza až z roku 1729. Pri kostole bol vystavený roku 1628 malý kapucínsky kláštor s kamennou vodnou nádržou svätej Anny. Bol hojne navštevovaný pútnikmi najmä počas Tridsaťročnej vojny a morových epidémií. Pasovský obraz je devočnou kópiou originálu obrazu Panny Márie Pomocnej (Mariahilf) od Lucasa Cranacha st. z doby okolo roku 1537. Pri diplomatickej návšteve Drážďan v roku 1611 ho pasovský biskup Leopold získal do daru od saského kurfirsta Jána Juraja. Okolo roku 1650 bol obraz privezený do Innsbrucku a vystavený na uctievanie veriacim na hlavnom oltári tunajšieho domu. Veľkej priazni sa tešila devočná kópia innsbruckého obrazu vo Viedni. Kaplnka Panny Márie Pomocnej tu bola založená pred rokom 1679. Drevenú svätyniu zničili roku 1683 Turci a na jej mieste z iniciatívy prepošta Dona Juliána Scharfa vyrástla nová kaplnka dokončená roku 1713. Oltár s milostným obrazom Panny Márie Pomocnej v nej nechal zriadiť arcibiskup gróf Pavol Esterházy. Obraz Panny Márie Pomocnej je najrozšírenejším milostným obrazom nielen v Tirolsku a v južnom Nemecku, ale i v Čechách, ako to okrem iného dokázal štúdiom pozostalosti pražských mešťanov Zdeněk Hojda (Hojda, Z. *Výtvarná díla v domech staroměstských mešťanů v letech 1627-1640*. Příspěvek k dějinám kultury barokní Prahy I, in: *Pražský sborník historický* 25, 1993, s. 38-102 na podklade výskumu mešťanských pozostalostí. Helena Koutecká (Koutecká, H. *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*) vypočítava v Čechách takmer

šesťdesiat zasvätení kaplniek a kostolov Panny Márie Pomocnej. Frekvencia výskytu obrazu stúpa v rokoch 1680-1700, teda v dobách tureckej a morovej hrozby. Medzi najnavštevovanejšie miesta s obrazom Panny Márie Pomocnej patria Skočice, Křešice, Skoky (Maria Stock), Teplice nad Metují, Sopoty, Vintířov u Kadaně, Jelení Voda u Chuchle a Zlaté Hory (Zuckmantel). Pozoruhodný kostol zasvätený Panny Márie Pomocnej sa nachádza v Železnej Rude. Stojí na pôdoryse hviezdy, čo korešponduje s dobovým výkladom Máriinho mena - Stella maris (hviezda morská).

Veľmi obľúbeným pútnickým miestom východných Čech s obrazom Panny Márie Pomocnej sa stal Chlumek u Luže. Bol preslávený až natoľko, že sa objavil na šiestom zasvätení Svätej cesty z Prahy do Staré Boleslavi a následne sa dostal i do Tannerovej knižky Svätá cesta z Prahy do Staré Boleslavi... Chlumecký milostný obraz dostala grófká Mária Maximiliána Hýzlerová roku 1670 od svojho brata Františka Eusebia zo Žďáru a umiestnila ho najprv do hradnej kaplnky na Košumberku a o niekoľko rokov neskôr preň nechala na vršku nad Lužou postaviť pútnickú kaplnku. Tá však čoskoro nepostačovala zástupom pútnikov, preto dala grófká vybudovať podľa plánu Pavla Ignáca Bayera a Giovanni B. Alliprandiho väčší chrám s kaplnkami na pódiu, vysvätený až roku 1713. Na príkaz donátorky mal jezuita M. Kozelius dohliadať na to, aby bol pútnický kostol postavený podľa vzoru kostola v Altöttingu. Nádhernú výzdobu interiéru chrámu tvoria i rezané rozvilinové oltáre s vynikajúcimi obrazmi J. J. Heintscha z rokov 1705-1706.

V Prahe bol Panny Márie Pomocnej zasvätený kostolík pri bráne na Bruske vybudovaný roku 1741 na mieste drevenej kaplnky a prestavený roku 1757 svätovítskou kapitulou z odkazu K. Sparrovej. Poslednú prestavbu kostolika vykonal I. Palliardi a na jeho výzdobe sa oltármi obrazmi podieľali F. X. Palko a stropovou maľbou J. Redelmayer. Po zrušení kostola v roku 1789 (zbúraný 1791) dala svätovítská kapitula obraz preniesť do chrámu sv. Víta, kde sa uchováva dodnes v kaplnke sv. Vojtecha.

Obraz Panny Márie Pomocnej bol veľmi ctený i v tzv. Pappenheimskej kaplnke na Smíchove. Obraz významovo korešponduje s freskou, na ktorej je vyobrazená bitka pri Lützene, v ktorej padol povedľa švédskeho kráľa Gustáva Adolfa tiež v kaplnke pochovaný cisársky generál Pappenheim. V strahovskom kostole Nanebovzatia Panny Márie sa objavuje obraz Panny Márie Pomocnej ešte raz, konkrétne na Neunherzovej freske v klenbe lode. Pri františkánskom kostole Panny Márie Snežnej v Prahe bola roku 1719 pôvodná kaplnka Štrnástich svätých pomocníkov premenená na kaplnku Panny Márie Pomocnej. Jej hlavný oltár zdobí devočná kópia Panny Márie Pomocnej.

Obľúbeným pútnickým miestom Pražanov sa stal v období baroka Petřín. Okrem stredovekej sochy sv. Anny bol v kostole svätého Vavrinca pútnici uctievali i obraz Panny Márie Pomocnej. V Prahe ďalej nájdeme devočnú kópiu pasovskej divotvorkyne v kostole Panny Márie pod Týnom či v Klementíne.

Ako záštitu pred Turkami v rakúskych zemiach uctievali milostné obrazy Maria Candida a Maria Pötsch vo Viedni. Maria Candida, italoakrétka ikona Bohorodičky typu Hodegitrie bola pôvodne uctievaná ako záštitu proti Turkom v kostole sv. Mikuláša v Candii na Kréte. Do Viedne obraz previezol roku 1669 veliteľ rakúskej posádky na Kréte slobodný pán Kiehlmannsegg. Daroval ho v roku 1697 kostolu sv. Archanjela Michaela, kde bol uctievaný na bočnom oltári. Bol vzývaný počas tureckého obliehania Viedne a morových epidémií. Milostný obraz Maria Pötsch namaľoval v roku 1676 uhorský maliar Štefan Páp. Bol darovaný gréckokatolíckemu kostolu v Pócsi pri Podkarpatskej Rusi. V roku 1696 Panna Mária na obraze údajne ronila slzy, čo bolo považované za zázrak, a preto nechal cisár Leopold I. previezť obraz do augustiniánskeho dvorného kostola vo Viedni. Cisárovna Eleonóra si obraz obľúbila tak, že preň nechala zhotoviť ná-

herný oltár. V júni 1697 putovala Madona po viedenských kostoloch a z posledného zastavenia - kostola sv. Ulricha bola prenesená do Svätoštefanského dómu, kde spočinula na hlavnom oltári. Známy viedenský kazateľ Abrahám a Santa Clara oslávili v jednej zo svojich kázni obraz ako paládium mesta a ríše. Spájalo sa s ním taktiež víťazstvo cisárskych vojsk nad Turkami v bitke pri Zente.

U servitov v rakúskom Langegg bola vzdávaná úcta devočnej kópii obrazu Santa Maria del Popolo z rovnomenného rímskeho kostola. Túto kópiu zmieňuje vo svojom spise Servitus Mariana (Viedeň 1667) Hans Romer. Obraz bol spájaný s ochranou proti Turkom a moru. Najstaršiu kópiu severne od Álp nájdeme v nemeckých zemiach, a to napríklad vo farskom kostole Maria Wörth (z roku 1469), v diecéznom múzeu v Klagenfurte (pochádza z farského kostola St. Veit an der Glan okolo roku 1500), vo farskom kostole vo Waldauf-Kapelle v Hall v Tirolsku (okolo roku 1500), v cisterciánskom kláštore v Teistungenburgu pri Duderstadte (kópia od Hansa Raphona z počiatku 16. storočia).

Na Morave ohrozenej Turkami sa protiturecký motív premieta do kultu Panny Márie Hostýnskej. Svojím príhovorom podľa legendy prispela k víťazstvu Jaroslava zo Štern-

rie k zemím Českej, Moravskej a Slezskej a o pobožnosti Českého národu k tiež Blahoslavené Panně, ktorý je rozdelený do dvoch kapitol venovaných mariánskej úcte a láske k Panny Márie v Čechách. Zaujímavú zmienku o mariánskej ochrane proti nepriateľom nájdeme v Šestém znamení lásky Matky Boží k Čechám poznáva se z dobrodiní některým českým městům a pánům prokázaných. Panna Mária Hostýnska vraj zachránila zem pred Tatármi, Panna Mária Uničovská zachránila mesto pred husitami a Panna Mária Brnianska zachránila mesto pred Švédmi. Panna Mária Mostecká ochránila roku 1421 mesto pred husitami. Panna Mária „zadržala“ pri páde do Jelenej priekopy Jaroslava Bořitu z Martinic pri defenestrácii, o čom sa vraj zmieňuje aj Ferdinand II. v Majestáte, v ktorom daných pánov ustanovuje za grófov Svätej rímskej ríše.

Načisto splendidnou ukázkou kultu obrazu, ktorý zohral dôležitú úlohu v bitke, je úcta k Panny Márie Víťaznej. Dňa 23. mája 1618 vstúpili do Českej dvorskej kancelárie na Pražskom hrade zástupcovia protestantských stavov, pobúrení zrúcaním protestantských zborov v Hrobe a v Broumve. Prítomných cisárskych miestodržiteľov, katolíkov Jaroslava Bořitu z Martinic, Viliama Slavatu z Chlumu a ich pisára Filipa Fabricia obvinili z eskalácie

ského zázraku sa stala i samotná bitka na Bielej hore. Dňa 8. novembra 1620 sa na Bielej hore pri Prahe postavili proti sebe dve žoldnierske vojská - katolíckej ligy a českých stavov. Katolíkov duchovne povzbudzoval spovedník grófa Buquove, jezuita Henrich Fitzsimon, a spovedník bavorského kurfirsta Maximiliána, karmelitán otec Dominik á Jesu Maria (Mühlbacher, P. J. Die Gnadenbilder des e. P. Dominicus á Jesu Maria, in: Festschrift zum 300jährigen Todestag des e. P. Dominicus á Jesu Maria, Wien 1930), ktorý podľa legendy zásadne ovplyvnil priebeh bitky tým, že žehnal katolíckemu vojsku neskorogotickým obrazom Adorácie Krista (tzv. Strakonický obraz), ktorý našiel zohavený protestantmi v kaplnke tvrdze v Štenoviciach, ktorú spravoval rytiersky rod Henigarovcov zo Seebergu. Podľa tradičného podania obraz našiel v strakonickom komende johanitov. Zázračná udalosť je vyobrazená na štukovom reliéfe v štíte bielohorskeho kostolika a v jeho interiéri, vrátane alegórie víťazstva katolíckych zbraní. Na náklady staromestského čalúnika G. Senzu vytvoril roku 1718 maliar V. V. Reiner na klenbe kaplnky sv. Rozálie fresku s námetom cisárskeho vojska pred bitkou na Bielej hore, ktorému žehná Strakonickým obrazom karmelitán Dominik á Jesu Maria. Klenbu kupoly vyzdobil roku 1728 známy bavorský maliar K. D. Asam a maľba klenby kupoly sv. Hilária bola zverená bavorskému maliarovi J. A. Schöpfovi. K. D. Asam zvolil neobvyklý motív triumfálneho vozu, na ktorom sedí alegória Viery, Nádeje a Lásky spoločne s alegóriou pápežstva, ktorú personifikuje mužská postava s tiarou a veslom vedúca spolu s anjelom biely záprah drviaci kopytami nepriateľov Cirkvi. Na kolešákoch vozu sú erby Habsburgovcov a bavorského vojvodu Maximiliána. Anjel pred vozom rozvíja praporek s vyobrazením Panny Márie. Na oblakoch asistujú českí zemskí patróni sv. Václav, sv. Vojtech, sv. Vít, sv. Ludmila, sv. Prokop, sv. Zigmund, sv. Norbert, sv. Ivan, sv. Ján Nepomucký.

Originál obrazu Panny Márie Víťaznej odviezol Dominik á Jesu Maria do Ríma a daroval ho do kláštorného kostola sv. Pavla (Santa Maria della Vittoria) bosých karmelitánov na Quirináli. Tu bol obraz vystavený úcte na oltári až do požiaru roku 1833. V sakristii sú vystavené vojenské prapory na pamiatku Bielohorskej bitky. Milostný obraz, na ktorý okrem cisára Ferdinanda II. prispeli i Pražania, korunovali rehoľníci zlatou korunou. V rokoch 1730-1740 namaľoval Sebastiano Conca pre rímsky kostol obraz, na ktorom Maximilián Bavorský prenecháva v priebehu bitky svojho koňa Dominikovi á Jesu Maria. Najstaršiu kópiu tzv. Strakonického obrazu zhotovil roku 1622 v Ríme maliar Robert de Longin pre kostol Panny Márie Víťaznej na Malej Strane. Druhú si objednalo literárské bratstvo v Strakoniciach (podľa nej bola namaľovaná kópia pre mestský kostol sv. Markéty v Strakoniciach). V slávnej procesii bola 26. júna 1650 prenesená do johanitského kostola sv. Prokopa. Pavel Heger dal roku 1708 pre hlavný oltár bielohorskeho kostolika namaľovať kópiu Strakonického obrazu, aby pripomínal zázračnú pomoc Panny Márie v Bielohorskej bitke. Kópiu obrazu mal na svojom hradčanskom dome i maliar Kristián Luna.

Výtvarný ohlas Bielohorskej bitky a mariánskeho zázraku nájdeme aj mimo prostredia pútnického kostolika Panny Márie Víťaznej, ako napríklad na univerzitnej téze Aloysa Tochtermana de Treymutha, či na freskách v zámku v Hostiviciach a v letohrádku Hvězda. V Hostiviciach sa ešte vyskytuje bielohorský obraz na mariánskom stĺpe vztýčenom uprostred obce. Exponenti Bielohorskej bitky sú vyobrazení na obraze neprávom pripisovanom M. Mayerovi z rokov 1627-1637 v kostole Panny Márie Víťaznej. Vidíme na ňom v popredí vľavo kľačiaci cisár Ferdinand II. a jeho syna českého kráľa Ferdinanda III., vpravo kľačiaci s obrazom Panny Márie Víťaznej v ruke karmelitán Dominik á Jesu Maria, v pozadí zúri pred hradbami Prahy bitka a v hornej časti obrazu na nebesiach uprostred svätcov a

Milostný obraz Maria Pötsch (1676, Š. Páp)
pôvodom z gréckokatolíckeho kostola v Pócsi na Podkarpatskej Rusi.
V roku 1696 Panna Mária údajne ronila slzy, na čo nechal cisár Leopold I.
obraz previezť do Viedne

berka nad Tatármi v roku 1241. Na obraze metá blesky na tatárske vojsko pod Hostýnom, pričom Tatári majú podobu Turkov, v čom možno vidieť akúsi aktualizáciu.

V samotných Čechách sa pri „domáciach“ milostných obrazoch a sochách s protitureckým motívom nestretáme, pretože nebol taký aktuálny ako v Rakúsku, v Uhorsku či na Morave. Aktuálny však bol najmä protireformný motív. V knihe B. Balbina Přepodivná Matka svatohorská... (Litomyšl 1666) je k autorovmu rozprávaniu priradený text J. Crugerina s názvom O lásce Blahoslavené Panny Ma-

napätia a po krátkej hádke ich vyhodili z okien. Utrpeli však len ľahšie zranenia a defenestrovanej Slavata dokonca v Pamätiach pripisuje svoju zázračnú záchranu Panny Márie. Ako spomienku na túto udalosť dal namaľovať votívny alegorický obraz, ktorý dnes visí na zámku v Telči. Výrazom Slavatovej vďačnosti Panny Márie bola i kolekcia dvadsiatich milostných mariánskych obrazov, ktorú zhromaždil vo svojej obrazárni.

Pražská defenestrácia dala impulz na rebéliu, ktorá mala mať pre protestantskú väčšinu krajiny tragické dôsledky. Javiskom marián-

svätice sa prihovára u Najsvätejšej Trojice Panna Mária. Popularita Strakonického obrazu bola šírená najmä pomocou grafiky a kresby. Zrejme bola návrhom pre rytinu Škrétova kresba z roku 1671 s obrazom Panny Márie Víťaznej a dvoma sväticami karmelitánskeho rádu - sv. Teréziou a sv. Jánom z Kríža (Sbírka kresby NG v Praze, inv. č. K 1989, k tomu Neumann, J., Malířství XVII. století v Čechách, Praha 1951, s. 131, obr. 165). Veľmi rozšírená bola grafika zobrazujúca karmelitána Dominika a Jesu Maria so Strakonickým obrazom v ruke, ku ktorej pravdepodobne nakreslil predlohu Petr Brandl. Milostný obraz a celé pútnické miesto, vrátane plánu a pôvodnej kaplnky vo dvoch fázach vývoja, nám zachytáva rytina Antonína Birckharta z roku 1723, rytá podľa návrhu K. Lunu. Je zaujímavé, že pútnické miesto na Bielej Hore zostalo iba lokálnym, pretože sa prakticky vôbec nevyskytuje v mariánskych atlasoch, tlačných a maľovaných na stenách našich pútnických miest. Akoby tieň bielohorskej tragédie padol i na katolíkov, ako napokon vieme z hodnotení profesora Josefa Pekařa zo jeho slávnej štúdie Bílá hora.

S Bielohorskou bitkou má čo dočinenia i milostný obraz Panny Márie Budejovskej (Pekař, J., Bílá Hora. Její příčiny a následky, Praha 1921, str. 259-260). Tešil sa veľkej úcte u popredných osobností katolíckeho tábora. Po víťaznej bitke pri Záblatí požakovali budejovskej thaumaturge gróf Bonaventura Buquoy s Albrechtom z Valdštejna a tesne predtým, než sa vydali k rozhodujúcemu stretnutiu so stavovským vojskom do Prahy, prosili 24. septembra 1620 o priazeň Panny Márie Budejovskej bavorský kurfirst Maximilán Bavorský, gróf Bonaventura Buquoy, bavorský vojvodca Ján Tserclaes Tilly a španielsky grand Don Balthasar Marradas de Vique y Salent. Na pilieri lode zostal obraz zavesený až do roku 1634, keď preň majiteľ Hlbokej Don Baltazar Marradas, veľký ctiteľ mariánskeho obrazu, zriadil v dominikánskom kláštore zvláštnu kaplnku. Roku 1634 dominikáni obraz slávnostne preniesli do kaplnky, v ktorej Marradas po svojej smrti roku 1638 našiel miesto posledného odpočinku.

V legendách o milostných obrazoch je často spomínané husitské a kalvínske obrazoborectvo (Madona z Loučimi v Neukirchen bei Hl. Blut poškodená husitami, Madona zelenohorská vo Viedni, obraz tzv. Chrudimského Krista zneuctený Švédmi).

V neposlednom rade je nutné v súvislosti s odrazením Švédov od hradieb Starého a Nového Mesta pražského roku 1648 pripomenúť postavenie mariánskeho stĺpu od Jana Jiřího Bendla na Staromestskom námestí roku 1650 (vysvätený za prítomnosti cisára roku 1652). Záchrana Prahy bola totiž pripisovaná Panne Márii, ktorá sa údajne zjavila na Karlovom moste v priebehu švédskeho útoku. Dokonca

vzišiel návrh postaviť jej sochu priamo na moste, čo sa však nerealizovalo, a tak jezuiti pôvodne zamýšľali vztýčiť mariánsky stĺp pred Klementínom. Keď nebolo možné ani to, na sviatky Nanebovzatia Panny Márie a Nepoškvrneného počatia sa pravidelne konali procesie okolo staromestskej statuy a boli pritom nosené rukavice a prilbice jezuitu J. Plachého, ktorý sa veľmi angažoval pri obrane mesta pred Švédmi.

Na záver môžeme povedať, že zázračná pomoc Panny Márie v boji proti Turkom bola aktuálna najmä v Rakúsku a v Uhorsku, marginálne je pripomínaná na Morave. V Čechách ako i v Poľsku je zdôraznený pred-

Mariánsky stĺp na Staromestskom námestí v Prahe, ktorý na pamiatku ochrany mesta pred Švédmi roku 1648 vytvoril sochár J. J. Bendl

všetkým motív protireformačný (zneuctenie obrazu protestantmi, ochrana proti Švédom).

RESUMÉ

Vo východnej i západnej cirkvi Panna Mária často pomáhala pri vojenských ťaženiach a bitkách. Dialo sa tak prostredníctvom mariánskych obrazov a sôch, ktoré so sebou brali armády na bojové pole. V európskych dejinách sa pomoc Panny Márie spomína počas Bitky pri Lepante či pri obrane Malty. V Strednej Európe bol protiturecký motív aktuálny v Uhorsku a v Rakúsku. Splendidnou ukážkou je pomoc Mater domus rodu Habsburgovcov, Panny Márie Mariazellskej, pri víťazstve uhorského kráľa Ľudovíta nad Turkami. Najvýznamnejším obrazom pri tureckom nebezpečenstve bol v Habsburskej ríši obraz Panny Márie Pomocnej (Mariahilf). Na Morave môžeme nájsť protiturecký motív v uctievaní Panny Márie Hostýnskej. V Čechách dominuje v mariánskych legendách protireformačný motív, čo sa prejavilo najmä pri zázračnej pomoci Panny Márie Víťaznej počas Bitky na Bielej hore.

Autor je profesorom dejín umenia Karlovej univerzity v Prahe

Preložila Katarína Džunková

Cisár Augustus, básnik Vergilius a Vianoce

Zo všetkých rímskych cisárov vari najnezabudnuteľnejším je Augustus. Aj keby sme ho chceli vymazať z pamäti, každý rok nám ho nástojčivo pripomenú dve udalosti: mesiac august, ktorý je pomenovaný po ňom; a vianočné obdobie, keď na polnočnej sv. omši nám kňaz číta úryvok z evanjelia podľa sv. Lukáša, ktoré sa začína slovami: „V tých dňoch vyšiel rozkaz od cisára Augusta vykonať súpis ľudu po celom svete...“ (Lk 2,1). Vlni sme mali ešte aj tretiu príležitosť spomínať na neho: dňa 18. augusta 2014 uplynulo dvetisíc rokov od jeho smrti.

Cisár Augustus skutočne zasiahol do dejín kresťanstva; nie vedome a úmyselne, ale ako nástroj v rukách Božích. Jeho nariadenie umožnilo, že prisľúbený Mesiáš sa narodil v Betleheme. a jeho dlhoročné vladenie (od roku 31 pred Kristom do roku 14 po Kristu) vytvorilo podmienky pre šírenie kresťanstva po celej Rímskej ríši, ktorá sa v tom čase rozprestierala na troch kontinentoch jej severnou hranicou boli rieky Rýn a Dunaj.

Augustus sa narodil ako syn starobylej rímskej rodiny v roku 63 pred Kristom. Pri narodení dostal meno Gajus Octavianus. Jeho stará matka bola sestrou rímskeho vojvodu a vládcu Júliusa Caesara, ktorý v roku 44 pred Kristom ho adoptoval ako svojho syna. Po adopcii si Oktavián upravil svoje meno a začal sa nazývať Gajus Julius Caesar Octavianus.

V marci roku 44 pred Kristom bol Caesar zavraždený a Rím sa ocitol vo víre občianskej vojny. Augustus spolu s Markom Antoniom a Markom Lepidom (tzv. druhý triumvirát) najprv porazil sprisahancov, ktorí zvrhli Júlia Caesara. Neskoršie sa však dostal do sporu so svojimi spoločníkmi. V boji o moc pokojnou cestou odstránil jedného (Lepidus) a vojenským zásahom, ktorý vyvrcholil v námornej bitke pri Actiu v r. 31, sa zbavil druhého (Marcus Antonius). Stal sa jediným vládcom rozsiahlej Rímskej ríše. V roku 27 pr. K. mu rímsky senát udelil titul Augustus (t. j. vznešený) a pod týmto menom prešiel do histórie.

Po víťazstve nad Antoniom Augustus sa stáva panovníkom takmer s neobmedzenou mocou. K jeho dobru treba povedať, že nezneužíval svoje postavenie a vládol ako prezieravý a zhovievavý panovník. Priniesol poriadok, dôstojnosť a stabilitu rímskemu impériu. Zreorganizoval armádu i administráciu, rozšíril hranice Rímskej ríše (pripojil k nej aj Panóniu, takže sa rímska moc dostala až k hraniciam dnešného Slovenska), zabezpečil pokoj, očistil Stredozemné more od pirátov, vybudoval sieť dobrých ciest, z ktorých mnohé pretrvávajú dodnes.

Šesť storočí predtým než Augustus zasadol na cisársky trón v Ríme, izraelský prorok Micheáš predpovedal, že Mesiáš, ktorého Boh prisľúbil svojmu vyvolenému národu sa narodí v Betleheme: „A ty, Betleheme, Efrata primälý si medzi tisícami Júdu; z teba mi vyjde ten, čo má vládnuť v Izraeli a jeho pôvod je odpradáva, odo dní večnosti.“ (Mich 4,1).

Keď dozrel čas a predpoveď sa mala vyplniť, vyvolený národ sa nachádzal pod nadvládou Rimanov. Palestína sa stala kolóniou Rímskej ríše v roku 63 pr. Kr., keď Pompejus a jeho légie obsadili krajinu. Rimania rozdelili Palestínu na tri administratívne celky: Galilejsko, Samáriu a Judsko. A tu treba dodať, že Rimania

neboli krutí kolonizátori, ako sa to niekedy uvádza. Naopak, ich príchodom prestali boje medzi kmeňmi a národmi Palestíny. Tamojšiemu domácomu obyvateľstvu ponechali viac-menej ten istý spôsob života, ktorý tam bol predtým. V prípade Židov to znamenalo, že mohli ďalej nerušené pokračovať v svojich náboženských tradíciách a hoci ich svetskí vládari boli ustanovení Rímom, v náboženských a spoločenských veciach mala naďalej rozhodujúce slovo židovská veľrada (Sanhedrin). Rimania si vyhradili iba určité politické a vojenské výsady (mali posádky v krajine, vyberali dane a keď Sanhedrin vyniesol rozsudok smrti, musel k tomu vyžiadať súhlas rímskeho miestodržiteľa). Ale ináč pre život jednoduchých vidieckych ľudí rímska „okupácia“ bola viac dobrodením než útlakom.

V tejto Rimani spravovanej Palestíne, v galilejskom mestečku Nazaret, žila skromná dievčina Mária, zasnúbená s tesárom Jozefom, ktorej anjel Gabriel oznámil, že Boh si ju vybral za matku prisľúbeného Mesiáša. Podľa vyššie spomínaného Micheášovho proroctva, Mesiáš sa mal narodiť v Betleheme, južnom mestečku neďaleko Jeruzalema, ktoré ležalo asi 120 km južne od Nazaretu. A tu Božím zásahom do dejín sa stalo, že cisár Augustus v rámci svojich administratívnych reforiem sa rozhodol upraviť aj daňový systém a zaviesť tzv. daň od hlavy. To znamenalo, že každá osoba bude musieť odvieť rímskemu cisárovi ročne jeden denarius, osobitne pre tento účel razený peniaz. (Mimochodom: tá daň od hlavy bola zavedená v roku 6 po Kr. a bola veľmi nepopulárna. Túto skutočnosť chceli využiť farizeji, a aby podchytili Ježiša v reči, keď mu položili otázku, či sa má platiť daň cisárovi, alebo nie. On im dal klasickú odpoveď: Dávajte cisárovi, čo je cisárovi a Bohu, čo je Božie - Mk 12,17). K tomuto cieľu bolo potrebné previesť sčítanie ľudu a teda každý občan sa musel ísť zapísať do mesta, odkiaľ pochádzal jeho rod. Jozef a jeho snúbenica Mária, ktorí boli potomkami rodu Dávidovho, museli púťovať z Nazaretu v Galilejsku cez Samariu do Betlehema v Judsku. V tých dňoch to znamenalo štyri dni cestovania. S tehotnou Máriou to mohlo trvať aj týždeň. A kým boli v Betleheme, nadišiel čas jej pôrodu...

V tomto Augustovom príkaze a v ďalších jeho nariadeniach a opatreniach mnohí teológovia a kresťanskí historici vidia mimoriadny Boží zásah do dejín ľudstva. V Starom zákone je zaznamenaná udalosť, že Boh použil pohanského panovníka, perského kráľa Cyra, aby skončil babylonské zajatie a umožnil návrat vyvoleného národa zaslúbennej zeme (Ezr. 1, 1-2). Čosi podobného sa stalo aj pred 2000 rokmi za panovania od cisára Augusta. Augustus nariadil sčítanie ľudu, dal vybudovať tisíce míľ dobrých a schodných ciest, docielil, že nastali pokojné časy, že cestovanie na suchu i po mori boli bezpečné. Toto všetko a skutočnosť, že gréčtina bola spoločnou dorozumievacou rečou po celom impériu, umožnili apoštolom a ich nasledovníkom splniť príkaz, ktorý im dal Ježiš pred svojím nanebovstúpením, t.j. „ísť do celého sveta a učiť všetky národy“ (Mk 16,15).

Rím ozdobil mnohými budovami

a stavbami, takže jeho životopisci mohli povedať, že prebral Rím z hlíny a svojmu nástupcovi odovzdal Rím z mramora. Jeho panovanie bolo obdobím relatívneho pokoja, ktoré neskôr dostalo názov Pax Romana. Podporoval umenie, filozofiu a literatúru a v tomto ho nasledovali aj viacerí jeho súčasníci, ako napríklad Maecenas („mecenáš“). Vďační básnici a umelci nadšene oslavovali jeho vladárenie a pozdravovali ho ako zlatý vek.

Jedným z týchto Augustových obdivovateľov a oslavovateľov bol básnik Publius Vergilius Maro, ktorý v epose Aeneis predstavuje Augusta ako potomka zakladateľov, hrdinov a božstiev Tróje.

Vergilius však fascinoval aj mnohých cirkevných otcov (Lactantius, Augustín, Eusebius z Caesarey), umelcov a mysliteľov staroveku a stredoveku (Dante Alighieri, Inocent III., Agnellus z Ravenny). Videli v ňom nielen talentovaného básnika, ale aj čosi ako pohanského vizionára-proroka, ktorý zaznamenal narodenie Mesiáša v pohanskom svete. V zväzku básni nazvanom Bucolica (Eclogae) sa totiž nachádzajú tieto pozoruhodné verše:

*Magnus ab integro saeculorum
nascitur ordo.
Iam redit et Virgo,
redeunt Saturnia regna;
Iam nova progenies caelo
demittitur alto... (Ecloga IV.)*

*Veľký poriadok vekov sa
odnova rodí
A už sa prichádza Panna,
vracajú sa roky blaženosti
Nové pokolenie už zostupuje
z vysokého neba,*

Eusebius z Caesarey poukazuje (v spise Vita Constantini) na tieto Vergilove verše a pýta sa: „Nuž a kto je táto Panna, ktorá prichádza? Nie je to tá, ktorá bola zatienená a naplnená Duchom svätým?... V básnikových slovách možno vidieť alegóriu, ale tí čo sa snažia hlbšie pochopiť význam jeho slov, sú schopní rozoznať tu božstvo Krista.“ Sv. Augustín o ňom povedal, že Vergilius nepísal verše IV. eklogy sám od seba (non a se ipso), ale bol inšpirovaný mocou zhora; predpovedal narodenie Krista, aj keď on sám nechápal pravý význam svojich slov.

V stredoveku Vergilius mal povest' čnostného pohana, čiže človeka, ktorý nemal príležitosť poznať Kristovu náuku, ale viedol počestný a bezúhonný život. Ako básnik mal zvláštny dar proroctva (ars vaticinii). Autor Božskej komédie Dante Alighieri v ňom videl príklad „duše od prirodzenosti kresťanskej“ a vybral si ho ako sprievodcu pre svoju cestu peklom a očistcom, ktorú tak úchvatne opísal v svojom poetickom veľdiele. Vergilius vystupoval aj mnohých divadelných hrách, ktoré sa zvykli uvádzať v adventnom období, kde vystupoval ako posledný z prorokov, ktorí predpovedali narodenie prisľúbeného Mesiáša.

Aké nevysspytateľné sú Božie cesty! Vyberá si slabých, aby zahanbil silných, inšpiruje cudzích, aby pomohol, napomenul a poučil svojich. Je to naozaj tak, ako čítame v Písme: Kto môže povedať, že pozná myseľ Pánuvu?

FRANTIŠEK VNUK

Odhalenie pamätnej tabule Adamovi F. Kollárovi vo Viedni

Wipplingerstrasse 24 - poznáte to tam vo svetovej kultúrnej metropole? Tu pracuje náš Slowakisches Institut a jeho tím pod vedením Aleny Heribanovej. Jeho kultúrne aktivity v pretlaku kultúrno-umeleckej ponuky Viedne urobili z neho Numero uno. Od 24. novembra AD MMXV ho zdobí pamätná tabuľa. Z nej pozerá do 21. storočia Slovák, ktorý v 18. storočí bol ozdobou cisárskeho dvora a prefektom dvorskej knižnice - ADAM FRANTIŠEK KOLLÁR (1718 - 1783). Začal ako scriptor u van Swieteny a po jeho odchode bol sedem rokov riaditeľ Cisárskej knižnice (dnešnej Rakúskej národnej knižnice). Ako polyhistor a polyglot dostal prirnenie „slovenský Sokrates“. Od neho si nechala radiť panovníčka Mária Terézia. Jeho optika výrazne predstihovala svoju dobu, akoby už bol nosil ekumenické okuliare. Slávnostný akt a jeho pokračovanie v sále inštitútu garantoval šarm a profesionalita pani Heribanovej. Účasť osobností z Rakúska a Slovenska a ich príhovory korešpondovali s duchovným rozmerom A. F. Kollára - Človeka. Povznášajúce boli pocity, či už nás oslovila pani Johanna Rachingerová (gen. riaditeľka Rakúskej národnej knižnice) alebo pán Miroslav Číž (podpredseda NRSR), alebo pán Juraj Macháč (slovenský veľvyslanec vo Viedni), resp.

duchaplná pani Alena. Milé agapé na záver vo familiárnej atmosfére bolo bodkou za neobyčajnou udalosťou.

V hlavnom meste spolkové krajiny, ktorej prístup ku kultúrnemu dedičstvu či už z časov monarchie alebo súčasnosti ukazuje nasledovniahodné dimenzie.

Až z Terchovej - rodiska nášho Adama Františka - sa ponáhľali traja zástupcovia do Viedne (starosta, Rudolf Patrnčíak, pán Mucha). Veď Terchová dala svetu dvoch neobyčajných ľudí. Jánošíka a Kollára, ktorého podobu stvárnil výtvarník Igor Mosný z Trenčína.

Bolo veľkým zážitkom fotografovať sa pred tabuľou A. F. Kollára s Rudolfom Patrnčíakom - muzikantskou a manažérskou jednotkou Terchovej. V mojej muzikantskej duši znel jedinečný kontrapunkt - viedenská klasika a terchovská muzika. Vita brevis - ars (sciencia) longa.

Adam František Kollár bol hviezda. A hviezdy nás učia múdrosti a pokoju. Vďaka počinu Slovenského inštitútu vo Viedni moje rozochvené srdce spievalo „som Slovák a som na to hrdý“. Gracie molto Numero uno slovacho, a tutti quanti molti complimenti

JÁN SCHULTZ,
dirigent a hud. publicista

COELHO, Paulo: Valkýry. Bratislava: Ikar, 2015. 216 s. ISBN 978-80-551-2728-6.

Ihneď ako si prečítame vnútornú stranu obálky tejto knihy, zarazí nás informácia o tom, koľko autorovi vydali kníh a v koľkých jazykoch, vzdvihnuté sú všetky jeho úspechy a ďalšie superlatíva v pracovnej oblasti tvorcu, a ocenenia, ktoré dosiahol. Pokiaľ si spomenieme na jeho knižky z počiatkov tvorby pred pár rokmi, kde sa nehanbil o sebe zverejniť aj vlastné negatívne životné situácie, či menej honosné zamestnania, ktoré vykonával, tak už na tomto mieste pozornému čitateľovi nič napovie, aby zbystril.

Vydanie tohto titulu sa dostalo slovenskému čitateľovi až v tomto roku a to napriek tomu, že originál je jeho skôr vydaným titulom, vyšiel už v roku 1992

Paulo Coelho sa už na začiatku svojej knižky Valkýry prihovára čitateľovi: „Mág som tu ja.“ Na samochvalu si rozhodne potrpí a usiluje sa poukázať na vlastnú dôležitosť. Totiž, tento román je čiastočne autobiografický. Pri čítaní som nadobudol pocit, akoby bol napísaný príbeh inšpirovaný francúzskym existencialistickým filozofom a zároveň spisovateľom Albertom Camusom a jednou z jeho próz,

kde žena obchodníka skoro ráno vstala a išla na piesočné duny spoznávať a nachádzať zmysel vlastného života. Života, ktorý dovtedy viedla len nejakou druhorádou, nejakou povedľa vlastného manžela, čiže nejaké uvažovania na púšti. Na s. 28 recenzovanej knihy akoby autor v poznámke pod čiarou ukazoval samého seba, ako nejakého učiteľa či mága (čo korešponduje aj s obálkou, kde je uvedený ako jeden z „...najvplyvnejších spisovateľov sveta.“ čo hraničí skôr s maximálnym egoizmom, či preceňovaním vlastnej osobnosti!

Štyri druhy bytostí z neviditeľného sveta: elementáli, netelesní duchovia, svätci a anjeli. Takto si predstavuje duchovný svet. Ako akési učenie elementárneho jednoduchého človeka, čo je v absolútnom rozpore s poznatkami kresťana, nehovoriac „vzdelaného“! Paulo Coelho akoby povýšenecky opätovne pripomína, že je majstrom mágie. Pokiaľ to porovnáme s Novým zákonom, tak vieme, že to nemôže byť o dobrého (Sk 8,9). Svätých „vyvolávame... nepretržitou modlitbou... A keď sú nablízku, všetko sa zmení. Dej sa zázraky.“ (Channeling! - toto je technika, ktorú používa na privolávanie svätých!). Snaha o záhady, magické rituály aj tam, kde je všetko bežné, byť niečím - niekým iným. Akýsi gnosticizmus autora, ktorý sa pritom prezentuje ako kresťan. Na inom mieste tohto príbehu cesta na púšť znovu pripomína A. Camusa, keď sa žena akoby vžila do piesočných dún. „...spojenie s Duchom svätým, Dušou sveta, Osvietenými majstrami, ktorí obývajú vzdialené miesta Vesmíru.“ (s. 68) opakovane poukazuje na spisovateľov synkretizmus duchovného a náboženského sveta. Ďalej píše, „Manželstvo ho už unavovalo, hoci vedel, že svoju ženu ľúbi...“ a na iných miestach sa modlil Otcu náš z Dravas Mária - čo sa pricíti a je v rozpore s opisovanými pohanskými a ezoterickými názormi, ako aj väčšina myšlienok celej knihy s katolíckou, či s kresťanskou náukou. Manželka hlavného hrdinu považuje iný spôsob komunikácie s Bohom zrejme za vhodný a to napriek tomu, že je podľa všetkého praktizujúca katolíčka.

Hlavný hrdina nosil prsteň Tradície Luny - v tvare hada (?) - ako sym-

bol múdrosti - Valkýra s menom Vahalla (druhá či tretia hlavná postava) mala v tom tvare brošňu (s. 84). Musíme poukázať na to, že had je symbolom satana, ktorý naviedol prarodičov ľudstva na cestu zla (Gn 3,1, Gn 3,14, Zj 12,9). Pokiaľ prečítame, že prsteň a brošňu kúpili (!) v rovnakom obchode, tak musíme spozornieť a položiť si otázku, či sa duchovno dá kúpiť? Odpoveď je, že nie, veď už apoštol sv. Peter rezolútne zakázal svätokupčenie mágovi Šimonovi (Sk 8,18-23).

Túžba po spoznávaní mágie v knihe je neustála a môžeme sa len pýtať: Nestačí spoznávanie Ježiša Krista cez jeho Cirkev, modlitby a liturgiu?

Nasleduje dej, keď je opísané ako sa predstavili magickým menom, čo bolo nebezpečné, keďže ublížiť má-

Skrýva sa za falošnou kresťanskou literatúrou New Age?

govi je možné použitím jeho magického mena. Akoby sa báli ukázať identitu pred inými. Kresťania pritom používajú krstné mená, v ktorých sú pokrstení a včlenení do spoločenstva Cirkvi. Vahalla (Valkýra) odhalila prsia, aby si mohli pozrieť jej medailón s Archanjelom Michalom, čo predstavuje antagonistickej prejav zvrhlosti, keďže aby mohli uvidieť niečo sväté, tak spôsobia hriech, resp. minimálne na neho navádzajú.

Autor opisuje ako mal v mladosti veľmi intenzívny a dlhodobý zážitok so zlom, ktorý po obrátení sa k Biblii a modlitbe k Bohu, skončil. Napriek tomu však neustále spája Sv. Písmo, anjelov a mágiu. Práve zanechanie mágie je predpoklad prijatia kresťanstva, ako sme vyššie uviedli aj pri novozákonnom mágovi Šimonovi. Aj keď Valkýra napokon nášho hlavného hrdinu priviedla z temnot do spoločenstva s Bohom - čo je pozitívnym poznáním v príbehu, no na strane druhej aj negatívnym, keďže nevzdelaní záujemcovia o duchovno sa tým môžu riadiť, pričom tak ako slovo, tak len jedna cesta je správna (Mt 5,37).

Valkýry zaspievali žalm, a to tak, že si posadali do kruhu, ruky opreli o kolená a pochytili sa pospájaných, pozväzovaných šatičkách, a to potom, ako sa okolo nich vytvoril celý hlúčik ľudí. Pokračovali rozprávaniami, ktoré boli akýmiś kázaniami, hovorením múdrosti. Obdobné krátke vyjadrenia či jednovetné múdrosti, aké nachádzame v knihe Prorok od Chálila Džibrána (1883 - 1931, ale aj v iných jeho knihách), akoby ho napodobňoval. Tieto výmysly (či nezmysly) len poukazujú na potrebu aj pri takejto na pohľad celkom nevinné próze byť obozretný a možno aj a práve vďaka takémuto druhu literatúry to premýšľajúceho človeka donúti sa zamyslieť a cez svetskú a azda aj heretickú literatúru si vziať Bibliu, životopisy svätých, náboženskú literatúru či Filokaliu. S tým rozdielom, že tieto valkýry ohlasovali veľké zmeny, ktoré prídu (t. j. New Age?) a nie návrat Krista, či návratie a obrátenie sa ľudí ku Nemu. Myšlienky neustále pretkané akousi gnózou, čo značí, či naznačuje, že pochopiť môžu len vyvolení. „Brány Raja sú znovu otvorené.“ (s. 127) treba vidieť

aj z toho hľadiska, že to je nezmysel, keďže v skutočnosti sú pre kresťany ony otvorené Ježišom Kristom už 2000 rokov. Opisovaná viera v nový svet je zrejme taktiež so zámerom poukázať na tzv. Nový vek, teda prechod zo znamenia rýb (Ježiš Kristus) do veku znamenia vodnára (New Age). Text „Svet ľudí, ktorí vidia zmeny v prítomnosti.“ vylučuje nádej v Božiu záchranu, ktorá je u Boha a prídje vo večnosti. Na s. 129 autor pripustil, že to je aj názov Nový vek, keď píše „Prišli sme z Raja, rozfrkli sme sa po zemi, a teraz sa vraciame.“ čo pripomína gnosticizmus a jeho Pieseň o perle, keď princ zabúda, prečo a odkiaľ prišiel, no napokon sa rozpomenie a môže naplniť svoje poslanie aby sa vrátil domov (napr. POKORNÝ, Petr: Pieseň o perle).

Valkýra Vahalla je jedna z hlavných predstaviteľiek knihy. Autor sa zrejme opäť inšpiroval z inej literatúry. Jej meno aspoň pripomína Valhalu (taktiež Valhalla) zo starogermánskych či staroškandinávskych mytológií, kde predstavovalo raj, nebo, resp. akúsi obradnú sálu. Valkýry boli v týchto myšlieniach akési bojovníčky, ktoré zbierali duše padlých bojovníkov a vyberali ich pre Valhalu.

Na inom mieste nachádzame, „...modlili sa k svojmu anjelovi a privolávali ho.“ (s. 132). No takmer nikde nenachádzame zmienku o modlitbách k Bohu či Ježišovi Kristovi, keď už nebudeme uvažovať nad nezmyslami o privolávaní anjelov. Tieto Valkýry z príbehu sa milovali s mužmi, pili pivo a rozprávali o Bohu (s. 137), čo je ďalší rozpor medzi duchovnom (svätosťou a hriechom), ba hnu. Bludy, nezmysly a hlúposť. No podme ďalej.

Valkýra Vahalla urobila znamenie kríža a spomínala, ako zanechala prácu, manžela a dve deti, keď ju požiadal anjel, aby šla kázat na Mohavskú púšť a priravnáva to k príkladom Panny Márie či iných svätých žien (čo je viac než bohorúhačstvo). Coelho vzápätí úplne prekrútil život sv. Márie Egypťskej. Vahalla si zarábala ako príležitostná prostitútko, čo teda je už absolútnym vrcholom skazenosti. Ďalší anjeli priviedli jej ostatné spoločníčky, ktoré taktiež príležitostne prostituuovali, a tieto ženy z toho žili.

Znovu akési podobenstvá či alegorické vyjadrenia, zrejme napodobňovanie Chálila Džibrána, keďže text výrazne pripomína tvorbu tohto spisovateľa.

Ako zhrnúť dej knihy? Príbeh muža, ktorý sa považuje za mága, chce a napokon sa aj naučí počuť a vidieť svojho anjela. No nie tak, že by dostal tú možnosť, ale dokáže to vlastnými silami, resp. to vyvolá. Príbeh prežitých štyridsiatich dní na púšti (čo je akýmsi napodobením dĺžky pokúšania Ježiša Krista na púšti diablom? (Mt 4,1-2)).

Medzi úvodom a záverom knihy nachádzame chybu v počítaní času, alebo sa pomýlila prekladateľka, keď je namiesto pol roka, napísané pol-druha roka (?). No vyvoláva, ba podčiarkuje to ďalšiu zrejmu nepresnosť a teda aj nezmyselnosť celej knihy.

Spoločným menovateľom však nakoniec je láska! „... Láska je stále silnejšia a pomôže nám rásť. Až potom pochopíme hviezdy, anjelov a zázraky.“ (s. 216.)

Takže príjemné, no veľmi obozretné čítanie! Alebo radšej odporúčam siahnuť po niečom úplne inom.

VILIAM KOMORA

Autor článku (vpravo) a starosta Terchovej Rudolf Patrnčíak pred pamätnou tabuľou

Vo vysielaní Televízie LUX z 10. novembra 2015 v relácii, ktorá prinášala správy z návštevy slovenských biskupov Ad limina apostolorum v Ríme, prešovský gréckokatolícky arcibiskup a metropolita Ján Babjak SJ prehlásil: „Nechcel by som predbiehať, ja osobne vidím, že je tu potreba, aby vznikla ešte ďalšia eparchia...“ A tento zámer znovu potvrdil v diskusnej relácii tej istej televízie v piatok 13. novembra 2015 vo večerných hodinách v priamom prenose z Pápežského kolégia sv. Cyrila a Metoda v Ríme za účasti všetkých troch arcibiskupov metropolitov v Slovenskej republike. Arcibiskup Ján Babjak SJ sa vyjadril v tom zmysle, že je len otázkou času, kedy príslušnými úradmi Vatikánu a pápežom bude vydaný dekrét o erigovaní novej gréckokatolíckej eparchie na Slovensku.

Vo veci vymedzenia diecéz Cirkev na Druhom vatikánskom koncile v dokumente Christus Dominus stanovila, aby: „... sa čím prv pristúpilo k náležitej a rozvážnej revízii - pokiaľ si to vyžaduje dobro duší - tým, že sa diecézy rozdelia alebo rozčlenia, prípadne zjednotia, alebo sa pozmenia ich hranice, alebo sa určí vhodnejšie miesto na biskupské sídla, alebo napokon sa im dá nové vnútorné usporiadanie, najmä ak ide o diecézy, ktoré pozostávajú z veľkých miest“ (bod 22).

V časti kléru i laických veriacich latinskej cirkvi na Slovensku, no najmä na území Košickej arcidiecézy, naberá na sile dojem, že za posledné roky sa na Slovensku systematicky prehlbuje vplyv byzantského obradu a to na úkor latinského obradu v rámci katolíckej Cirkvi. Napr. mesto Prešov sa doma i v zahraničí prezentuje a často je aj vnímané ako mesto byzantského obradu, a to napriek tomu, že podľa štatistik veriacich rímskokatolíckeho obradu v Prešove je 57527. Avšak do troch gréckokatolíckych farností Prešova patrí spolu „len“ 8010 gréckokatolíckych veriacich. Všetkých veriacich celého Prešovského gréckokatolíckeho arcibiskupstva je približne 123700, a z tohto spoločenstva by malo byť vytvorená nová diecéza - eparchia. Na východe Slovenska kolujú informácie, že sídlom novej diecézy - eparchie - byzantského obradu by sa malo stať mesto Humenné.

Niektorí veriaci tvrdia, že erigovanie novej eparchie je odvážny krok zo strany gréckokatolíckeho arcibiskupa a metropolitu Jána Babjaka SJ. No dá sa to hodnotiť aj ako strategický ťah, od ktorého arcibiskup Babjak očakáva pozitívne výsledky. Mnohí s obdivom sledujú nevšedné úsilie, aké vyvíjajú gréckokatolícki biskupi, kňazi i laickí veriaci na čele s arcibiskupom a metropolitom Jánom Babjakom SJ pri zveľaďovaní Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Nemusíme súhlasiť s viacerými vyhláseniami, postojmi i aktivitami prešovského gréckokatolíckeho arcibiskupa, no objektívne je treba konštatovať, že v osobe metropolitu Jána Babjaka SJ Gréckokatolícka cirkev na Slovensku má mimoriadne agilnú osobnosť. Dostalo sa mu vynikajúcej formácie v reholi jezuitov už v časoch komunizmu vďaka významným osobnostiam ako boli napr. otcovia jezuiti byzantského obradu o. Juraj Bumbera SJ, a o. Michal Fedor SJ.

Arcibiskup Ján Babjak SJ študoval po Novembri na prestížnych cirkevných inštitútoch v Ríme, má mimoriadne organizačné schopnosti, širokú sieť známostí tak doma, ako aj v zahraničí, ktoré neustále rozširuje a skvalitňuje. Je členom rímskych kongregácií, pravidelne sa zúčastňuje, a aj aktívne vystupuje na zasadaniach riadnych i mimoriadnych synod v Ríme aj v rámci východných cirkvi, - a toto všetko využíva aby zveľaďil Gréckokatolícku cirkev na Slovensku a urobil ju známou aj vo svete. A treba povedať že sa mu to darí. Pod jeho vedením Gréckokatolícka cirkev na Slovensku bola v roku 2008 povýšená na samostatnú cirkevnú provinciu, na Cirkev sui iuris so sídlom v Prešove. V Slovenskej republike boli okrem Prešova erigované dve nové diecézy-eparchie v Košiciach a Bratislave a najnovšie to bude pravdepodobne aj v Humennom. Gréckokatolíci majú svoj vlastný kňazský seminár, teologickú fakultu v rámci Prešovskej univerzity, dve baziliky (Lutina a Michalovce), a mnoho iných inštitúcií a aktivít, ktoré sú zamerané na prehĺbenie duchovného a náboženského života; nepociťujú nedostatok kňazských povolání. Z iniciatívy arcibiskupa a metropolitu Jána Babjaka SJ bolo postavených viacero chrámov a nových farských budov. V posledných rokoch boli povýšení k úcte oltára traja blahoslavení z radov Gréckokatolíckej cirkvi (biskupi Pavol Peter Gojdič OSBM, Vasil Hopko, a rehoľný kňaz Dominik Metod Trčka CSsR), a najnovšie bol zahájený kánonický proces rehoľného kňaza o. Jána Mastiliaka CSsR. K úspechom Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku je treba prirátat aj postavenie a úrad gréckokatolíckeho arcibiskupa Cyrila Vasil'a SJ, ktorý je sekretárom Kongregácie pre východné cirkvi v Ríme.

HUMENNÉ AKO SÍDLO NOVEJ EPARCHIE?

Pokiaľ ide o Humenné, v ktorom by malo byť sídlo novej gréckokatolíckej eparchie, je treba povedať, že v tomto meste bol stále aktívny náboženský život. Podľa údajov Arcibiskupského úradu v Košiciach dnes v Humennom žije približne 23093 rímskokatolíckych veriacich. V rámci pôvodného Humenského rímskokatolíckeho dekanátu je to 61218 rímskokatolíckych veriacich. Gréckokatolíkov v meste Humenné je asi 8050 veriacich, teda viac ako v samotnom Prešove.

V 15. storočí v Humennom bol založený kláštor františkánov, ktorí tu pôsobili do roku 1531. Následne mesto prijalo protestantskú vieru. No začiatkom 17. storočia zemepán gróf Juraj Drugeth, ktorý sa stal katolíkom, v Humennom zložil fundáciu, na základe ktorej tu jezuiti v roku 1615 založili jedno z najslávnejších jezuitských kolégií v severnej časti Uhorska. Pôsobili v ňom také slávne osobnosti ako bol jeden z troch košických mučeníkov sv. Štefan Pongrácz SJ (v r. 1615-1618), Leonard Klasovič SJ, ktorý zomrel v Humennom v chýre svätosti, ďalej prekladateľ Svätého písma do maďarčiny Juraj Kaldi SJ, Juraj Dobronoky SJ - hlavný spolupracovník kardinála Petra Pázmáňa pri zakladaní Trnavskej univerzity a rektor tejto univerzity, a mnohí iní. Po odchode jezuitov do Užhorodu, sa do Humenného vrátili františkáni, ktorí tu pôsobili až do r. 1784, kedy v dô-

sledku zrušenia rehoľných rádov cisárom Jozefom II. museli Humenné opustiť. Popri pôsobení rehoľníkov tu bola starobylá Farnosť sv. Petra apoštola, ktorú spravovali diecézni kňazi. Tak medzi rehoľníkmi ako aj diecéznymi kňazmi v Humennom pôsobili významní slovenskí národní dejatelia na prelome 18. a 19. storočia ako boli bernolákovci a členovia Slovenského učeného tovaríšstva, Anton Benčíč OFM, Jozef Vojtech Gazda OFM. V období druhej svetovej vojny v humenskej nemocnici vykonávala službu zdravotnej

hoch Žofia Bathoryová akceptovala Petroviča ako biskupa a inštalovala ho v Mukačeve roku 1664“.

V prípade, že naozaj dôjde k erigovaniu Gréckokatolíckej eparchie v Humennom, arcibiskup Ján Babjak SJ by mohol využiť potenciál, ktorý v tomto meste vytvorili duchovní synovia sv. Ignáca z Loyoly - jezuiti v 17. storočí, ale aj františkáni a diecézni kňazi tak latinského ako aj byzantského obradu. Zriadením eparchie v Humennom by sa nadviazalo na túto slávnú tradíciu, a on sám ako jezuita by takto mohol

líckych diecéz sa zastavil niekde pod Spišským hradom či Braniskom? Mnohí by uvítali, keby proces reštrukturalizácie katolíckych cirkevných provincií a diecéz z roku 2008 pokračoval aj v prípade diecéz Východnej latinskej cirkevnej provincie.

Cirkev na Slovensku je nútená čeliť mnohým problémom, a preto je treba siahnuť po prostriedkoch, ktoré by mohli pomôcť ich riešiť. Jedným z nich by mohlo byť aj erigovanie novej rímskokatolíckej diecézy so sídlom v Michalovciach,

MARIÁN ČIŽMÁR

Nové diecézy na východe?

sestry aj rehoľná sestra bl. Zdenka Schelingová.

Pri pohľade do histórie nachádzame záznamy o tom, že už v 17. storočí boli pokusy o vytvorenie Gréckokatolíckej eparchie so sídlom v Humennom. V histórii gréckokatolíkov v Humennom čítame aj túto informáciu: „Prvý zjednotený biskup Parténus Petrovič si chcel za svoje sídlo zvoliť Humenné, keďže jeho majitelia sympatizovali s Ťuniou a pre nepriazeň vdovy po Jurajovi I. Rákocim, horlivej kalvíny, nemohol byť v tradičnom sídle na Černečej hore pri Mukačeve. V júli 1663 zvolal do Humenného sobor, z ktorého bola vyslaná do Ríma dvojčlenná delegácia s memorandom pre Svätú stolicu. Jeden z členov bol však cestou zabitý zbojníkmi, druhý bol ranený. Ten cestou do Ríma vypracoval ešte ďalšie memorandum. Tento delegát žiadal finančnú pomoc na výstavbu baziliánskeho kláštora v Jasenove a tiež finančnú pomoc na výstavbu katedrály v Humennom. Humenné sa malo stať centrom zjednotených s Rómom. Plán sa však neuskutočnil, lebo po dlhých prieťa-

dobre spojiť bohatstvo východnej i západnej spirituality, ktorá je v tomto meste a regióne prítomná na každom kroku. Je treba dúfať, že sa podarí odstrániť residuá istého antagonizmu, ktorý ešte kde-tu pretrváva v medziobradových vzťahoch veriacich byzantského i latinského obradu. Potom by naozaj nová eparchia v tomto regióne východného Slovenska mohla priniesť veľa duchovného dobra nielen pre veriacich ľudí, ktorí tam žijú, ale aj pre celé Slovensko.

BUDŮ AJ MICHALOVCE SÍDLOM NOVEJ DIECÉZY ?

Kňazi i laickí veriaci Rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku si však kladú otázky, ako napr.: Ak arcibiskup Ján Babjak SJ vidí potrebu z Prešovského arcibiskupstva, ktoré má asi 124 000 veriacich, vyčleniť temer polovicu územia a počtu veriacich pre zriadenie novej eparchie, prečo niečo podobné by nemohlo sa udiť aj v rámci Košického arcibiskupstva, v ktorom žije asi 675 000 veriacich rímskokatolíkov? Prečo proces tvorenia nových rímskokato-

ktoré by mohlo vzniknúť vyčlenením z (na pomery Slovenska) rozsiahleho Košického arcibiskupstva. Zriadením takejto diecézy by sa mohol využiť potenciál bohatých duchovných a náboženských dejín tohto mesta i regiónu. Je to mesto slovenského kardinála Jozefa Tomku, ktorý tu študoval na gymnáziu a tu dozrievalo jeho kňazské povolanie; je to mesto viacerých významných osobností Katolíckej cirkvi na Slovensku, akými boli napr. prof. ThDr. Štefan Hlaváč, saleziánsky kňaz a básnik Gorazd Zvonický; je to mesto mučeníka bl. Metoda Dominika Trčka CSsR., a ďalších. I v tomto meste sa prelínajú tak západná ako aj východná cirkevná tradícia. Erigovaním rímskokatolíckej diecézy v tomto meste by sa vytvorili účinné predpoklady k prehlbovaniu náboženského života veriacich. Je treba tiež brať do ohľadu aj strategickú polohu Michaloviec, ktoré sú najdôležitejším mestom na trase smerom k Východu, k Ukrajine.

Košické arcibiskupstvo by sa mohlo modifikovať vo svojom

Košická arcidiecéza

Návrh na revíziu hraníc Košickej arcidiecézy

názve na Košicko-Prešovská arcidiecéza, aby sa tým dala dôležitosť aj mestu Prešov, v ktorom v posledných desaťročiach je zaznamenaný najväčší nárast veriacich rímskokatolíckeho vierovyznania na Slovensku. Niečo podobné sa urobilo napr. v susednom Maďarsku, kde k názvu starobylej Ostrihomskej arcidiecézy sa pridalo hlavné mesto Budapešť, a tak terajšia podoba tejto arcidiecézy je Ostrihomo-Budapešťianska arcidiecéza. V Prešove je už dobré zázemie, bola vyhlásená konkatedrála sv. Mikuláša, ktorá vlastne už v rokoch druhej svetovej vojny bola katedrálou biskupa Jozefa Čárskeho. Mohlo by tu byť sídlo niektorých dôležitých cirkevných inštitúcií. Týmto spôsobom by sa Prešov aj pre veriacich rímskokatolíkov stal arcibiskupským mestom, čo by zaiste zdvihlo ich sebedomie.

Z územia terajšieho Košického arcibiskupstva by sa teda mohli vytvoriť dve diecézy, a to Košicko-Prešovská arcidiecéza a Michalovská diecéza. Základné údaje o takto usporiadaných subjektoch by mohli byť nasledovné:

Košicko-Prešovská arcidiecéza - Arcidiecéza by sa rozprestierala na území okresov: Košice I., Košice II., Košice III., Košice IV., Košice-okolie, Prešov, Bardejov, Sabinov, Stropkov, Svidník. V týchto okresoch by zostalo 12 cirkevných dekanátov, a to: Košice-stred, Košice-juh, Košice-východ, Košice-západ, Moldava nad Bodvou, Prešov I., Prešov II., Prešov-Solivar, Lipany, Bardejov, Sabinov, Stropkov. V týchto dekanátoch je 126 farností v ktorých žije približne 450 000 rímskokatolíckych veriacich. Pastoračnú službu by v tejto arcidiecéze vykonávalo približne 210 diecéznych kňazov.

Michalovská diecéza - Diecéza by sa rozprestierala na území okresov: Michalovce, Sobrance, Trebišov, Vranov nad Topľou, Humenné, Medzilaborce, Snina. Pokiaľ ide o cirkevné členenie na území novej Michalovskej diecézy by bolo 7 dekanátov: Michalovce, Sobrance, Trebišov, Veľké Kapušany, Humenné, Snina, Vranov nad Topľou. V nich by bolo asi 87 farností, v ktorých žije približne 230 000 veriacich rímskokatolíkov. Pastoračnú službu by vykonávalo približne 130 diecéznych kňazov.

Je veľa skutočností, o ktorých by bolo treba nielen hovoriť, ale predovšetkých hľadať nové cesty ich riešenia. Počas návštevy slovenských biskupov Ad limina v Ríme, okrem iného im pápež František kládol na srdce aby mali starosť o kňazov, aby boli pre nich ozajstnými otcami a bratmi: „Majte veľkú otcovskú starostlivosť o kňazov, vašich prvorodých spolupracovníkov v pastoračnej službe... Aby kňazi cítili blízkosť vašej prítomnosti, je veľmi dôležité, aby ste boli pripravení ich počúvať a zaobchádzať s nimi s dôverou, preukazujúc pozornosť voči ťažkostiam, ktoré ich mnoho ráz trápia.“ Tým sa netrdí, žeby slovenskí biskupi sa nestarali o kňazov.

Biskupi dnes sú však až veľmi

zaneprázdnení rozličnými povinnosťami. Ich denný program je enormne vyplnený, takže neraz to je aj na úkor pravidelného a hlbšieho stretávania sa s kňazmi a serióznej koordinácie ich permanentnej formácie. Problémom sú aj vzdialenosti, ktoré musí kňaz z okrajových lokalít arcidiecézy prekonať, aby sa dostal do Košíc na niekoľkominútové stretnutie s biskupom.

Vytvorenie novej rímskokatolíckej diecézy v Michalovciach by mohlo prispieť aj k riešeniu problému pokiaľ ide o komunikáciu biskupa s ostatnými veriacimi. V rámci menšieho spoločenstva a územia diecézy je efektívnejší kontakt biskupa s členmi Božieho ľudu, ľahšia koordinácia rozličných aktivít. Mohlo by to viesť k väčšiemu nadšeniu pracovať a vyvíjať aktivity na prehlbenie života viery, väčšiu angažovanosť aj vo sfére sociálnej, charitatívnej, kultúrnej, a pod. Michalovce by boli ozajstným centrom, kde by bol ľahký a pomerne rýchly prístup z každého kúta územia novej diecézy.

Vyššie citovaný dokument Druhého vatikánskeho koncilu Christus Dominus k problematike praktického usporiadania hraníc diecéz hovorí aj toto: „Pri revízii hraníc diecéz nech sa zabezpečí predovšetkým organická jednota každej diecézy..., aby bola schopná jestvovať ako živý organizmus... Rozloha územia diecézy a počet jej obyvateľstva má byť vo všeobecnosti taký, aby na jednej strane sám biskup - hoci za pomoci iných - mohol prístupne celebrowať pontifikálne bohoslužby, náležite konať pastoračné vizitácie, adekvátne viesť a koordinovať všetku apoštolskú činnosť v diecéze, a najmä poznať svojich kňazov, ako aj rehoľníkov a laikov, ktorí majú nejakú účasť na diecéznych podujatiach. Na druhej strane územie diecézy má biskupovi i duchovenstvu poskytovať dostatočné a vhodné pole činnosti, kde by mohli užitočne uplatniť všetky svoje schopnosti, majú pred očami aj potreby všeobecnej Cirkvi“ (bod 23).

Košický arcibiskup a metropolita Bernard Bober a priori nezavrhol toto riešenie. V diskusnej relácii Televízie LUX v piatok večer 13. novembra 2015 z Pápežského kolégia sv. Cyrila a Metoda v Ríme sa vyjadril v tom zmysle, že pokiaľ by si to naozaj vyžadovali okolnosti, je naklonený aj k možnosti vytvorenia novej diecézy v rámci Východnej rímskokatolíckej cirkevnej provincie.

Gréckokatolíkom môžeme len zablahoželať k ich napredovaniu a dopriať im radosť aj z novej eparchie v Humennom, ak ona bude erigovaná pápežom. Nech táto ich námahavá práca pod vedením arcibiskupa a metropolitu Jána Babjaka SJ - a aj jeho sufragánov a pomocného biskupa - priniesie bohaté duchovné ovocie na poli náboženskom, duchovnom, kultúrnom i celospoločenským, a k celkovému duchovnému i náboženskému obrodeniu Slovenska. A rímskokatolíci nech sa inšpirujú ich odvahou, cieľavedomou a vytrvalou prácou.

Tóny, ktoré povzbudzujú

Hudobný skladateľ Jozef Rosinský

To, že hudba vie zachytiť emócie, ktoré slovami nedokážeme pomenovať, nám dosvedčujú i kompozície profesionálne uznávaného slovenského hudobného skladateľa, pedagóga, regenschori a organizátora hudobného diania Jozefa Rosinského, ktorý väčšinu svojho života prežil v Nitre a ktorý patrí k vrcholným kultúrnym predstaviteľom regiónu. Kto bol Jozef Rosinský, treba vysvetľovať len ľuďom, ktorí nežili v Nitre a nepoznajú Základnú umeleckú školu, ktorá nesie jeho meno.

JOZEF ROSINSKÝ sa narodil ešte v Rakúsko-Uhorsku dňa 5. decembra 1897 v Bánovciach nad Bebravou. Otec Jozef, obuvník a cukrár (1868-1952), matka Mária, rod. Nemlahová, zborová speváčka (1864-1962).

Jeho hudobné nadanie sa prejavilo už veľmi zavčas. Ako šesťročný si sám zhotovil husle. Keď mama videla jeho muzikálne nadšenie, začala ho podporovať v jeho talente a kúpila mu nové husle. Počas piatich tried ľudovej školy, ktoré vychádzal v rodisku, pravidelne spieval v kostole a hrával divadlo v Spolku tovarišov. V roku 1910 odchádza na gymnaziálne štúdiá do Talianska, do obce Cavaglia, ktorá leží približne 50 kilometrov severovýchodne od Turína. Toto gymnázium, ktoré spravovala saleziánska spoločnosť, bolo súkromným gymnáziom internátneho typu a študenti tu absolvovali prvé štyri roky svojich gymnaziálnych štúdií. Oficiálny názov gymnázia bolo Szalézi Szent István Magyar intézet - Uhorský saleziánsky ústav sv. Štefana. Vyučovalo sa v talianskom a v maďarskom jazyku. Program gymnázia si však vyžadoval aj latinčinu a francúzštinu. Jozef Rosinský, pretože mal veľmi krásny hlas, stal sa tu predspevákom v miestnom študentskom zbere.

Na tomto gymnáziu študovalo i viacero mladíkov zo Slovenska ako napr. budúci saleziánsky misionár v Bolívii a Peru Alojz Hudek (1887-1961), budúci saleziánsky provinciál Jozef Bokor (1897-1968), budúci jazykovedec a pedagóg Cyril Guniš (1901-1974), a ďalší.

Počas absolvovania týchto gymnaziálnych štúdií, ktoré si vykonal v rokoch 1910-1914, sa rozhodol stať saleziánom. Noviciát si urobil v medzinárodnom saleziánskom noviciáte v talianskom mestečku Ivrea v rokoch 1914-1915.

Keď roku 1915, počas prvej sv. vojny, Talianske kráľovstvo (Regno d'Italia), vyhlásilo vojnu Rakúsko-Uhorsku, bol odrazu Rosinský pokladaný za občana nepriateľského štátu, a preto bol internovaný na ostrove Sardínia. Z archívnych prameňov sa dozvedáme, že najprv bol internovaný v saleziánskom dome v mestečku Lanusei, kde mu umožnili súkromne pokračovať vo vyšších gymnaziálnych a filozofických štúdiách (1915-1918), a potom v saleziánskom dome v Cagliari, kde si vykonal trojročnú pedagogickú saleziánsku prax (1918-1921). Počas obdobia pedagogickej praxe chodil i na kurzy klasickej hudby: komponovanie a hru na klavíri a organe. V štúdiu teológie pokračoval v Ríme (1921-1925), avšak za kňaza nebol vysvätený. Býval v saleziánskom dome Sacro Cuore di Gesu

(Božské Srdece Ježišové) na ulici - Via Marsala. Tento saleziánsky dom sa nachádza v rímskej mestskej štvrti Castro Pretorio, oproti známej železničnej stanici Temini (Stazione Termini).

V tomto saleziánskom dome vypoľoval pri tamojšom študentskom orchestri a spevokole a pri organovaní v miestnej saleziánskej bazilike Najsvätejšieho Srdca Ježišovho, ktorá je súčasťou tohto saleziánskeho komplexu.

Počas tohto Rímskeho pobytu získal i solídne základy klasického symfonického komponovania v vtedajšieho saleziánskeho hudobníka a skladateľa dona Raffaela Antoliseiho (1872-1950), ktorý býval v tomto saleziánskom dome Sacro Cuore a ku ktorému chodil na hodiny. Don Antolisei je považovaný za jedného z významnejších hudobníkov v saleziánskej histórii a taktiež za jedného z vplyvných hudobníkov svojej doby, osobitne v Ríme.

Po absolvovaní rímskych teologických štúdií prišiel do saleziánskeho gymnázia do Šaštína (1925-1928), kde bol poverený okrem vyučovania hudby a hrania na organe a kantorovania v bazilike, i úlohou vybudovať zborový spev. Tu v Šaštíne i v r. 1927 napísal jednu z prvých raných kompozícií - operu Rumunskí komedianti a o rok nato operetu Kolíska (1928).

Zo saleziánskej spoločnosti podľa úradného záznamu vystúpil v Šaštíne 22. novembra 1928. Po odchode zo saleziánskej spoločnosti sa natrvalo usadil v Nitre, kde ako pedagóg, ktorý bol odchovaný v saleziánskom duchu, pokračoval v tejto tradícii, a aj on vychoval viacero generácií hudobníkov s vysokými umeleckými kvalitami. V Nitre vyučoval hudbu najprv len na gymnáziu, potom na Rímskokatolíckom ženskom učiteľskom ústave, ktorý sa v r. 1940 premenoval na Rímskokatolícku slovenskú dievčenskú učiteľskú akadémiu, a po násilnom zrušení tejto Učiteľskej akadémie v roku 1945, vyučoval hudbu na Vysokej škole bohosloveckej (1945-1950). Súbežne viedol orchester zo žiakov stredných škôl, bol členom kuratória Mestskej hudobnej školy a v rokoch 1950-1973 naplno vykonával funkciu zbornajstra a dirigenta - regenschoriho - Nitrianskeho katedrálneho chrámu.

Od roku 1933 je aktívnym členom

Spolku slovenských umelcov, neskôr Zväzu slovenských skladateľov. Na svojom konte má viac ako 800 skladieb, z toho 542 opusov duchovných a 269 opusov svetských. Je autorom jednej detskej spevohry a 11 oper, z ktorých tri mali premiéru v Slovenskom národnom divadle. Bola to opera Matej, ktorú skomponoval pri príležitosti Pribinových osláv v Nitre (1931, premiéru v SND mala 1933), opera Matúš Čák Trenčiansky (1934, premiéru v SND 1936) a opera Čalmák (1937-1938, premiéru v SND 1940). Nahrával i pre Československý rozhlas v Bratislave. Zomrel 12. novembra 1973 v Nitre. Posledná rozlúčka sa konala 15. novembra na Mestskom cintoríne.

Rosinský sa hlavne prejavil ako obdivovateľ klasyky a romantической tradície. Učarovala mu vášeň i viera, avšak v láske k Ježišovi ide do miest, kam mnohí skladatelia sa pre zmenenú politickú situáciu a premeny hodnôt neodvážili vo vtedajšej dobe ísť. Jeho duchovná hudba bola počas komunizmu ako maják do nepriaznivého času a ukazovala pevné body, o ktoré sa veriaci mohli oprieť. Svojimi kompozíciami ukazoval cestu, ktorou sa oplatí ísť. Preto aj jeho hudba by mala byť interpretovaná s väčším dôrazom na duchovnú ideu.

V jeho skladbách badať i slovenské folklórne prvky a používa i rytmické vzorce exotických motív ako napr. turecké, v opere Čalmák (1937-1939, tamže 1940); ruské, v opere Exulanti (1938-1939); hebrejské, v opere Palmira (Pri vodách Babylónie, 1939-1941).

Skoro všetky jeho diela sú pre hudobníkov, spevákov a dirigentov príťažlivé najmä pre svoju interpretačnú nenáročnosť ako napr. orchestrálne diela: Intermezzo symfonico - Nitra, op.68 (symfonická poéma); Slovenská suita, op.75; Od Šumavy k Tatram, op.191 (symfonická báseň); Tatranská suita, op.216; Dojmy z Luhačovíc, op.243 (suitsa).

Kantáty: Oravská priehrada, op.230; Kantáta pod Modrým nebom.

Inštrumentálne skladby: Koncert na slovenské motívy pre klavír a orchester; Trenčianske zvony (Bratislava 1939); Nocturno dansa slavonesa (pre husle a klavír).

Vokálna tvorba: Sláva rodu slovenskému, op.83 (Bratislava 1942).

Keďže značnú časť svojho hudobného života prežil i ako regenschori Nitrianskeho katedrálneho chrámu, bol presvedčený o tom, že organová hudba dáva najavo svoju veľkosť a nadčasovosť. Dosvedčuje nám to i jeho Praktický organista I. - II. (Trnava 1950), Laudate Dominum, Preludietto a ďalšie organové skladby.

Keď ideme na koncert, tužíme po hudbe, ktorá nám dáva najavo svoju veľkosť, nadčasovosť a transcendentálny rozmer. Rosinského hudbu, do ktorej autor vložil svoju vnútornú silu, hlbokú vieru i slovenské folklórne prvky, poslucháč koncertov hudby s religióznym obsahom a ľudovými prvkami nepochybne ocení a bude mať strhujúci zážitok.

ZLATKO KUBANOVIČ

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRIŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisnina.renata@slpost.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpost.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

VII.

Vojenské operácie britskej armády pozostávali z detailne naplánovaných zrážok a obsadení miest, podobné na taktiku boja v Európe. Ale ani v partizánskej vojne by britské jednotky nemali prehrať, veď práve touto taktikou pred dvadsiatimi rokmi vytlačili Francúzov zo Severnej Ameriky. Slabšiu zložku vojska mohli tvoriť nájomní vojaci z Hessenska, ale určite nie Briti

Často opakovaná kritika nekompetentnosti britských dôstojníkov taktiež neobstojí, William Howe, Henry Clinton i Charles Cornwallis boli skúsení vojaci, ktorí mali na konte už mnoho vojenských víťazstiev v kolóniách a vedeli používať taktiku partizánskeho vedenia vojny. Napr. H. Clinton slúžil v milícii New Yorku a zúčastnil sa taktiež i na bojových operáciách v Európe, kde získal vynikajúcu reputáciu. Ch. Cornwallis sa zase vyznamenal v Sedemročnej vojne a vďaka jeho víťazstvám v oblasti Maisúru v Indii získali Briti kontrolu nad južnou Indiou. Bol taktiež učiteľom sira Arthura Wellesleyho, budúceho vojvodu z Wellingtonu. Nebol len obratným stratégom, ale aj múdrom a humánnym človekom, ktorý osobne krotil kruté správanie niektorých svojich podriadených. Takýchto ľudí teda nemožno nazvať hlúpymi či nekompetentnými vojakmi. No v čase vojny sa britské velenie predsa len uchýlilo k zvláštnej pomalosti, apatii a dokonca nečinnosti, ktorú nemôžu uspokojivo vysvetliť ani vojenský historici. V čase vojny si nechávali ujsť také výhodné príležitosti, ktoré by využili i menej kvalifikovaní vojaci. Vojnu viedli dokonca s ľahostajnosťou.

Porážka Británie mala celkom nevojenský charakter. Vojna bola krajne nepopulárna, vystupovala proti nej celá britská spoločnosť i takmer celá vláda a vojenské zložky od prostých vojakov až po vyšších dôstojníkov. Najväčšiu neústupčivosť prejavil azda Howe, neustále vyjadrujúci svoj hnev, nespokojnosť a rozčarovanie nad doručenými príkazmi. Jeho brat v službách admirality Richard Howe napríklad prehlásil, že kolonisti boli „najzdeptanejšími a najnešťastejšími ľuďmi na svete!“

Za ešte neprímernejšiu možno označiť pozíciu lorda J. Amhersta, ktorý bol hlavným veliteľom britskej armády s bohatou kariérou na vojenskom poli i v „kancelárii“. Po úspechoch v Sedemročnej vojne sa stal gubernátorom Virgínie a keby sa velenia vojsk chopil spolu so svojimi podriadenými s takou energiou, ako si počínal pred dvadsiatimi rokmi v boji proti Francúzom, udalosti by dopadli celkom inak. On však prejavil averziu k vojne, aj k tým, čo sa jej zúčastnili. Odmietal viacero nominácií, a keď ho kráľ Juraj III. menoval za hlavného veliteľa vojsk v Amerike a žiadal jeho osobnú kontrolu nad udalosťami, Amherst sa dištancoval aj od príkazu samotného kráľa! A pritom šlo o generála, hlavného veliteľa britských vojsk, generálneho gubernátora britskej Severnej Ameriky, ktorý roku 1795 dostal vyznamenanie poľného maršala a barónsky titul!

Amherst, Howe a veľká časť britských vojenských náčelníkov i spoločnosť vnímala vojnu za nezávislosť Ameriky ako variáciu občianskej vojny. Obyvatel'ov kolónii považovali za svojich spoluobčanov, s ktorými mali spoločný nielen jazyk, históriu, tradície a názory, no v mnohých prípadoch i príbuzenské väzby. Bojovať s nimi pripadalo mnohým nemysliteľné.

Existoval ešte najväznejší aspekt. Slobodomurárske lóže v XVIII. storočí prenikli celou spoločnosťou, vrátane štátnych úradníkov a ľudí majúcich vplyv na verejnú mienku. Určovali i kultúrnu klímu a atmosféru charakterizujúcu myslenie danej epochy. To sa osobitne

prejavilo v armáde, kde pôsobili plukové lóže, vytvárajúce klany dôstojníkov i radových vojakov. V čase americkej vojny za nezávislosť bola väčšina členov armády na oboch stranách v slobodomurárskych lóžach alebo aspoň sympatizovali s ich hodnotovým systémom!

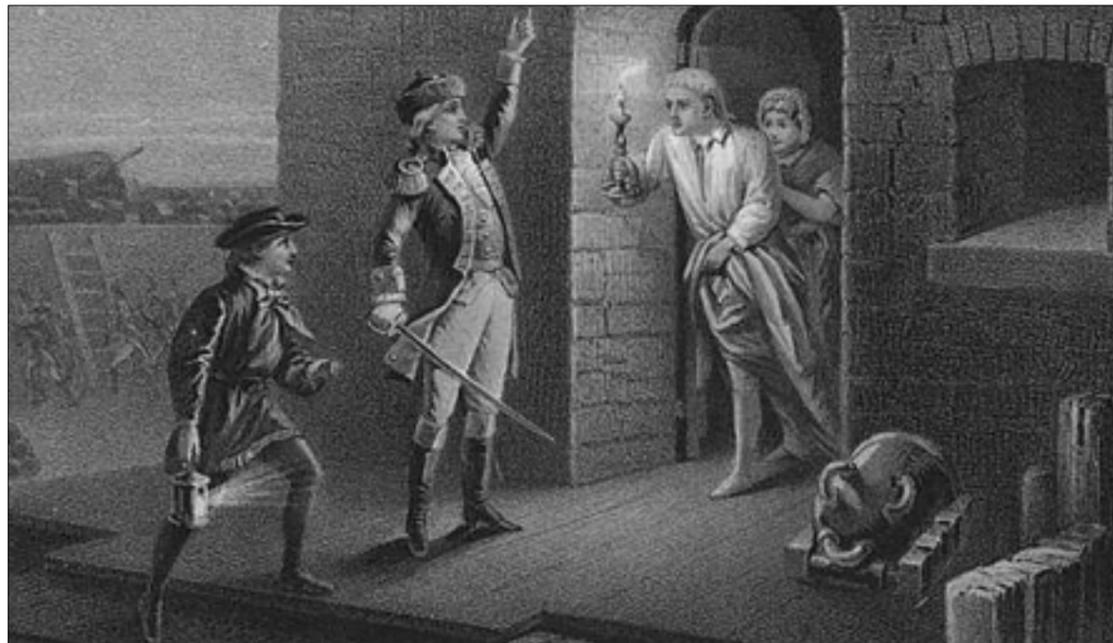
VIII.

Rozšírenie plukových lóží viedlo k rozšíreniu ich ideí i na nečlenov, a tak v americkej vojne za nezávislosť stáli proti sebe nielen rodáci, ale i bratia zo slobodomurárskych lóží. Žiaľ, nedochovali sa dokumenty dosvedčujúce o tom, kto z vyššieho velenia britskej armády bol členom lóže. Jednotlivé plukové lóže neskôr strácali kontakt s lóžami, ktoré ich zaštitovali - to bol najmä prípad lóží pod ochranou írskych veľkolóže.

V niektorých prípadoch si lóže navzájom vydávali patenty, a vyššie postavená lóža o tom nemala správy. Plukové

MERAB SURGULADZE

Revolúcia alebo?

Obsadenie britskej pevnosti Ticonderoga armádou amerických kolonistov roku 1775

lóže sa menili často podľa formovania armády. Je napríklad známe, že všetci traja bratia kráľa Juraja III. boli slobodomurári a jeden z nich, vojvoda z Cumberlandu, sa napokon stal veľmajstrom britskej veľkolóže. Zachovali sa dokumenty dosvedčujúce, že vojvoda z Gloucesteru vstúpil do lóže 16. februára 1766. Vo všeobecnosti sú však informácie len veľmi kusé. Ak sa teda zachovali aj v prípade princov kráľovskej krvi len náhodné a chaotické svedectvá, o to menej sa nám zachovalo o vojenských lóžach. Nemôžeme preto s presnosťou určiť, či aj Howe, Cornwallis a Clinton boli slobodomurármi. Je však mnoho skutočností nasvedčujúcich o tom, že to bola pravda. Zo štyroch plukov, v ktorých slúžil Howe pred svojimi menovaním za generála, v troch fungovali plukové lóže. Ako veliteľ pluku by im mal Howe veliť alebo ak nie, tak aspoň zakrývať oči nad ich existenciou. Navyše Howe slúžil pod velením Amhersta a Wolfa v armáde s hojne rozšíreným slobodomurárstvom. V čase vojny za nezávislosť sa jeho pozícia i názory presne zhodovali s názormi slobodomurárov. Z 31 plukov, nachádzajúcich sa pod jeho velením v Severnej Amerike, existovali v 29 slobodomurárske lóže. Ak aj sám Howe nebol slobodomurárom, nijako sa nemohol vyhnúť ich vplyvu.

Spomenuté fakty platia aj pre prípad Ch. Cornwallisa, ktorý mal k Howeovi blízky vzťah. Cornwallis slúžil v dvoch plukoch a skôr, než bol menovaný za generála, velil jednému z nich. Jeho strýko Edward sa stal po vojenskej kariére gubernátorom nového Škótska a roku 1750 tam založil slobodo-

murársku lóžu. Skoro všetci členovia rodiny Cornwallisovcov 18. a 19. storočia boli známi slobodomurári.

V prípade H. Clintona nám dochované svedectvá nedovoľujú urobiť určitý záver. Ešte pred svojou generálskou kariérou slúžil v garde, kde v tom čase ešte neexistovali plukové lóže. Na druhej strane však bol v časoch Sedemročnej vojny adjutantom braunschweigskeho vojvodu Ferdinanda, ktorý bol jedným z najaktívnejších a najvplyvnejších súdobých slobodomurárov. Ferdinand sa stal slobodomurárom v Berlíne roku 1740 a o tridsať rokov neskôr sa stal veľmajstrom Braunschweigskeho vojvodstva pod patronátom anglickej veľkolóže. Roku 1776 založil spolu s hessenským princom Karolom prestížnu lóžu v Hamburgu. Taktiež zvolal do Wilhelmsbadenu Konvent - veľký kongres všetkých slobodomurárov. Jeho budúci adjutant Clinton sa teda nemo-

bourgu. O jeho členstve v lóži vedeli jeho súčasníci. „Na Warrena, Montgomeryho a Woostera!“ - práve tak znel rozšírený slobodomurársky prípitok na pamiatku bratov, ktorí sa stali jednými z prvými obeť vypuknutého konfliktu.

V čase vojny s Francúzmi a indiánmi bol najprv David Wooster plukovníkom a neskôr brigádnym generálom. Zo začiatku slúžil u Amhersta pri Louisbourgu a podľa všetkého práve tam vstúpil do lóže spolu s lordom Blayneyom, ktorý sa neskôr stal veľmajstrom anglickej veľkolóže. Ešte roku 1750 Wooster organizoval v New Havene prvú lóžu chrámu a stal sa jej prvým magistrom. Generál Hugh Mercer bol felčiarom v armáde jakobitov K. E. Stuarta. Neskôr prešiel do Philadelphie, kde desať rokov slúžil v armáde a bol ranený pri pevnosti Duquesne. O rok ho poslali do 60. pešieho pluku, v ktorom aktívne pôsobila lóža

kračovať. Znamená to, že mnohí velitelia a radoví vojaci museli bojovať proti svojim vlastným bratom z lóží. Vo vojne bolo niekoľko momentov, ktoré mohla Británia využiť na víťazné ukončenie vojny. To sa týka napr. bitky pri Ticonderoge roku 1777 a zvlášť roku 1780 bitky pri Camdene, kde americká armáda utrpela jednu z viacerých porážok. Zdalo sa, že po Camdene už nič nemohlo Britov zastaviť. Ale... A práve toto „ale“ nedá spávať mnohým historikom. Britská armáda začala byť odrazu pasívna. Napr. anglický generál Howe akoby svojím počínaním v bitke pri Bunker Hill (zahynulo 1150 vojakov z tri tisícovej britskej armády) posielal do Londýna signál: „Chcete, aby som bojoval? Tak dobre, budem bojovať. Ale draho za to zaplatíte. Pozrite, do čoho ste sa namočili. Naozaj chcete pokračovať v tom bláznovstve?“

A čo sa dialo vo Francúzsku? Táto krajina stratila po Sedemročnej vojne všetky kolónie v Severnej Amerike. Londýnska veľkolóža jasala. Bolo možno začať experiment ideálneho slobodomurárskeho štátu v Severnej Amerike otvoreného pre mnohé národy sveta a zjednoteného na základe spoločného anglického jazyka. Čo ešte tomu prekáža? Leda ak britský kráľ Juraj III., ktorý zatiaľ nepostihol všetky slobodomurárske úmysly. Výsledkom všetkých manévrov bola skutočnosť, že Francúzsko a Španielsko boli vtiahnuté do vojny na strane amerických kolonistov proti Britom! B. Franklin počas svojej misie v Paríži presvedčil Francúzsko, nachádzajúce sa v tom čase vo vážnej ekonomickej kríze, o vojenskej pomoci povstalcov. Francúzsky minister financií to však odmietol kvôli nepriaznivému stavu štátnej pokladnice. Varoval pred vojnou poukazujúc na deficit 20 miliónov livier. Armáda a flotila boli podľa jeho slov „natolko slabé, že sa to dalo ťažko predstaviť.“

Ludovít XIV. však urobil osudovú chybu, keď sa obrátil k španielskemu kráľovi s prosbou o pomoc. Španielsky monarcha z rodu Bourbonovcov bol opatrnejší. Až o tri mesiace tajne poslal Francúzsku milión livier. 4. júla 1776 bola vyhlásená nezávislosť USA. Francúzsko nový štát uznalo a vydalo 2 milióny livier na potrebné zásoby a zbrane pre USA. Spoločnosť francúzskeho dramatika a slobodomurára de Beaumarchaisa posielala do USA lode so zbraňami, dokonca i s monogramom Ludovíta XIV. Do Severnej Ameriky boli poslané francúzske vojská a flotila, ktorá následne 19. októbra 1781 spolu s vojskami Washingtona prijala kapituláciu vojsk Cornwallisa pri Yorktowne.

Vo februári 1782 anglická snemovňa prijala rezolúciu, v ktorej predpokladala, „že ďalšie útočné vojenské aktivity proti Amerike budú viesť k oslabeniu síl štátu proti jeho európskym nepriateľom a budú za daných okolností napomáhať prehĺbeniu vzájomnej nenávisťi, tak veľmi škodlivej pre Veľkú Britániu, ako aj pre Ameriku...“ Na konci októbra 1782 sa začali separátne anglo-americké dohody za chrbtom Francúzska a Španielska a už 30. novembra oba štáty podpísali predbežný dohovor. V Amerike sa tento krok stretol s nadšením. Anglicko uznalo nezávislosť USA a zaviazalo sa „tak skoro, ako to bude možné, stiahnuť svoje vojská“. Anglicko si ponechalo v Amerike Kanadu, Newfoundland a Karibik. Pre Francúzsko a Španielsko to bolo naozajstným prekvapením, no nezostávalo im nič iné, len dohovor podpísať.

Podľa tejto dohody Anglicko vrátilo Španielsku ostrov Menorku a Floridu (ako sa neskôr ukázalo, iba načas, pretože USA si následne od Španielov niektoré teritória vybojovali). Francúzsko sa muselo uspokojiť s obnovou prestíže, realizovať vlastné teritoriálne nároky už nebolo možné.

hol s lóžami nestrtnúť. Dochoval sa i dokument č. 210 25 podávajúci správu o oslave sviatku sv. Jána v júni 1781, keď britská armáda obsadila New York. Počas sviatočného dňa boli prevolané prípitky: „Za kráľa a bratstvo, za kráľovnú... a manželky slobodomurárov, za sira Henryho Clintona a všetkých verných slobodomurárov, za admirála Arbutnotu... a všetkých slobodomurárov v ťažkostiach, za generála Knyphausena... a nových slobodomurárov, za lorda Cornwallisa... a dávne bratstvo“. Masonstvo bolo teda rozšírené nielen v britskej armáde, ale i v americkej.

V americkom kongrese boli skúsení vojenský velitelia členmi lóží. Načím pozastaviť sa pri ich biografických, najmä pri tom, kto mohol byť menovaný za hlavného veliteľa namiesto G. Washingtona - generál Richard Montgomery.

Narodil sa v Írsku v okolí Dublinu. V čase vojny s Francúzmi a indiánmi bol dôstojníkom pravidelných častí britskej armády a slúžil pod velením Amhersta. Pri obkľúčení Louisbourgu bojoval v 17. pešom pluku a neskôr bol prevelený do leicesterského pluku tvoriaceho súčasť brigády Wolfa. Po ukončení vojny sa Montgomery usídlil v kolóniách a oženil sa s dcérou R. Livongstona, ktorý sa stal roku 1784 veľmajstrom provinciálnej veľkolóže New Yorku a v roku 1789 prisahal u Washingtona na ceremónii inauguračie prvého prezidenta USA! Predpokladá sa, že Montgomery sa stal členom slobodomurárskej lóže 17. pešieho pluku v čase obliehania Louis-

a neskôr sa stal veliteľom pevnosti Pitt. Bol dlhé roky slobodomurárom a patrilo do tej istej lóže Frederiksbergu ako G. Washington.

Generál Arthur St. Clair slúžil v rokoch 1756-1757 v 60. pechotnom pluku a potom v brigáde Wolfa pri obliehaní Louisbourgu. Roku 1762 odišiel do výslužby a usídlil sa v kolóniách. Je o ňom známe, že bol slobodomurár, hoci podrobnosti jeho vstupu do lóže sú neznáme.

Generál Horatio Gates bol taktiež dôstojníkom britskej armády bojujúcim pri Louisbourgu, pričom bol ženatý s dcérou veľmajstra Nového Škótska a bol blízkym priateľom G. Washingtona. Často navštevoval veľkú provinciálnu lóžu Massachusetts.

Generál Izrael Putnam slúžil pod velením lorda Howe a zúčastnil sa jeho osudovej bitky pri Ticonderoge. Slobodomurárom sa stal v roku 1758, keď vstúpil do plukovej lóže Crownpoint po tom, čo jeho veliteľ Amherst dobyl spomenutú pevnosť.

Generál John Stark spolu s lordom Georgeom Howeom bojoval v partizánskej skupine „Rangeri Rogersa“ a bojoval aj pri Ticonderoge. Slobodomurárom sa stal pravdepodobne v tom období, no niet o tom svedectiev do roku 1778.

Generál John Nikson i Joseph Frye bojoval spolu s lordom G. Howeom pri Ticonderoge a s generálom Amherstom pri Louisbourgu. Takisto i ďalší generáli ako W. Maxwell a E. Dayton boli slobodomurármi. To je len niekoľko mien z dlhého zoznamu, v ktorom by sa dalo po-